

Лига 33

Министарство за бригу о породици и
демографију

Уметничка школа, Ниш

Дом здравља Ниш, Саветовалиште за
младе

АНАЛИЗА РЕЗУЛТАТА
„ОД СНАЖНЕ
ДЕВОЈЧИЦЕ ДО ЈАКЕ
ЖЕНЕ“

Родна пристрасност подрива наше друштвено ткиво и обезвређује све нас. То није само питање људских права; то је огроман губитак светског људског потенцијала. Ускраћивањем једнаких права младим женама, ускраћујемо половини становништва шансу да живи пуним плућима. Политичка, економска и социјална једнакост за жене користиће свим грађанима света. Заједно можемо искоренити предрасуде и радити за једнака права и поштовање за све.

Млади су посебно важни за развој предузетништва, а тако и предузетништво може бити процес смањења незапослености и снажног развоја младих. Млади предузетници могу бити посебно осетљиви на нове економске могућности и трендове. Предузетништво младим људима пружа осећај корисности и припадања и помаже им при развоју нових вештина и искустава која могу да се примене и у многим другим ситуацијама у животу, не само бизнису.

Ниш, октобар 2022.

Садржај:

УВОД	1
ЗАХВАЛНИЦА	2
Појмовник родна равноправност	3
Појмовник предузетништво	5
Законска акта	7
Анализа	14
Анкете општи део	17
Закључак општи део	30
Анкете родна равноправност	30
Закључак родна равноправност	46
Предузетништво	47
Закључак предузетништво	72
ЗАКЉУЧАК НА ОСНОВУ АНАЛИЗЕ	73
РЕЧ ЗАХВАЛНОСТИ ПРЕДСЕДНИКА УДРУЖЕЊА	74

УВОД

Удружење Лига 33 активно учествује у решавању проблема локалне заједнице, тежи изградњи и јачању грађанског друштва на свим нивоима у локалној заједници на принципима толеранције и активним и одговорним залагањем у друштвеним догађајима.

Желећи да допринесемо бољем развоју, једнакости, једнаких шанси за све, а у оквиру својих напора да унапредимо ситуације које доводе до неједнакости између полова, свих облика родно заснованог насиља и економском оснаживању девојака, у сарадњи са Министарством за бригу о породици и демографију, настала је публикација „Од снажне девојчице до јаке жене“.

На јавном конкурс за подношење предлога програма на стално отворени конкурс за доделу дотација намењених оснаживању и социјалној сигурности жена и превенцију породичног насиља у 2022. години, представници Министарства за бригу о породици и демографију препознали су значај овог програма и релевантност његове реализације.

Овде вам представљамо анализу тренутног стања по питању родне равноправности и предузетништва циљне групе, девојчица од 16-19 година старости, средње Уметничке школе из Ниша.

Сама идеја за анализом тренутног стања, проистекла је из чињенице да је наведени узраст анкетираних, узраст када се формално осамостаљују, почињу да размишљају о својој будућности, једнако по питањима знања родне равноправности али и започињања сопственог пословања и самозапошљавања.

Како су ове две теме уско везане, прожимајуће и једна другу преплићу зато смо се и одлучили да кроз радионице добијемо релевантне податке, али исто тако и едукујемо девојке и младе жене, и тако их спремити за будућност.

Република Србија и њене институције су изричито опредељене да родну равноправност негују као једну од приоритетних друштвених вредности, да самозапошљавање буде један од начина редукције незапослености и да мерама које Влада РС пружа, пружи прилику за већу запосленост.

Анализом добијених одговора како смањити и искоренити насиље, деконструисање родних стереотипа, побољшање положаја девојака и младих жена у друштву данас је рефлексивна реалног тренутног стања и мишљења испитаница. С тим у вези, дошли смо до закључка да у нашем друштву постоји потенцијал за велике промене али да је и даље дубоко постоје родни стереотипи који пресуђују понашања, размишљања и рад младих у друштву. Овако добијени резултати могу представљати оквир за будућу државну политику по питању родне равноправности и предузетништва, али може представити и путоказ за осмишљавање и спровођење конкретних мера и активности свих надлежних органа, ОЦД, индивидуа који у свом фокусу имају рад са младима, неформалним образовањем и целоживотним учењем.

Уверени смо да ћете у тексту који је пред вама наћи корисне податке и инспиративне теме, хајде да заједно учествујемо у борби за родну равноправност, предузетништво, за изградњу друштва без насиља и дискриминације, друштва које уважава богатство разлика и пружа темељ за развој свих.

ЗАХВАЛНИЦА

Ову публикацију као и реализацију програмских активности омогућило је Министарство за бригу о породици и демографију Републике Србије, те се и њима од срца захваљујемо, јер су омогућили да се младе жене упознају са својим правима и да се усмере ка самозапошљавању.

Овом приликом желимо да изразимо захвалност свим учесницима на пројекту „Од снажне девојчице до јаке жене“, поготову девојчицама средње

Ниша,

Уметничке школе из које су несебично учествовале у

радионицама и анкетањању. Улепшале сте нам овај период који смо заједнички провели, и признајемо, била је привилегија учити од вас! Такође, велику захвалност дугујемо средњој Уметничкој школи из Ниша и њеним представницима. Ви сте учинили да цео овај подухват буде лакши, радоснији и плодноснији. Хвала вам на залагању, несебичности и ентузијазму који сте нам пружили!

Велика захвалност и Дому здравља - Ниш, Саветовалишту за младе, који су на најефикаснији начин, са стручним особљем заједно са свима нама помогли реализацију овог програма.

ПОЈМОВНИК РОДНА РАВНОПРАВНОСТ

Насиље и злостављање подразумева сваки облик једанпут учињеног, односно поновљеног вербалног или невербалног понашања које има за последицу стварно или потенцијално угрожавање здравља, развоја и достојанства личности.

Физичко насиље подразумева се учестало или једнократно грубо поступање, намерно наношење бола, телесних повреда, као и поступање особа које укључује потенцијални ризик од телесне повреде, а чије последице могу, али не морају бити видљиве.

Емоционално или психичко насиље је континуирано непријатељско и/или индиферентно понашање особа које наступају с позиције моћи, на основу чега онај над којим се насиље врши, може закључити да је безвредан, невољен, неадекватан, што нарушава емоционалну стабилност и психолошки капацитет, те краткорочно или дугорочно негативно утиче.

Социјално насиље, социјално понашање и злостављање је понашање којим се искључује неко из групе и различитих облика социјалних активности, одвајањем од других, неприхватањем по основу различитости, ускраћивањем информација, изоловањем од заједнице, ускраћивањем задовољавања социјалних потреба.

Дигитално насиље и злостављање је злоупотреба информационих технологија која може да има за последицу повреду друге личности и угрожавање достојанства и остварује се слањем порука електронском поштом, четовањем, укључивањем у форуме, друштвене мреже и слично.

Злоупотреба детета и ученика је све оно што појединац, односно установа чини или не чини, што негативно утиче, наноси штету, ускраћује или смањује могућност за безбедан и здрав развој и доводи га у немоћан положај према појединцу или установи. Злоупотреба подразумева и прекомерно подстицање, односно психолошки притисак на дете и ученика од стране родитеља и наставника ради постигнућа која могу да имају за последицу угрожавање нормалног психофизичког и социјалног развоја и најбољег интереса детета.

Насилни екстремизам је промовисање, заговарање, подржавање, приремање и учествовање у идеолошки мотивисаном насиљу за остваривање друштвених, економских, верских, политичких и других циљева.

Трговина људима је врбовање, превозење, пребацивање, скривање или примање лица, путем претње силом или употребом силе или других облика присиле, отмице, преваре, обмане, злоупотребе овлашћења или тешког положаја или давања или примања новца или користи да би се добио пристанак лица које има контролу над другим лицем у циљу експлоатације.

Занемаривање и немарно поступање обухвата ускраћивање појединих облика образовно-васпитног рада неопходних особи, нереаговање на сумњу о

занемаривању или на занемаривању од стране родитеља или старатеља, пропусте у обављању надзора и заштите детета од повређивања, самоповређивања, употребе алкохола, дувана, наркотичког средства или психоактивне супстанце, укључивања у деструктивне групе и организације и друго.

Сексуално насиље је било који сексуални чин, покушај остваривања сексуалног чина, нежељени сексуални коментар или предлог усмерен против особе и њене сексуалности, а који може починити друга особа без обзира на однос са жртвом или ситуацију у којој се налазе. Карактерише га употреба силе, претње или уцене за угрожавање добробити и/или живота саме жртве или њој блиских особа. То укључује сваки физички, визуелни, вербални или сексуални чин који је, у време када се догодио или накнадно, девојка или жена доживела као претњу или напад и који ју је повредио или деградирао, у којем јој је одузета контрола у интимном контакту.

Експлоатација је искоришћавање рада, знања, вештина, снаге али и самог људског тела од стране неке особе, групе или институције а са циљем остваривања добити.

Економско насиље је облик психичког насиља које се испољава преко контроле над економским ресурсима уз ускраћивање економских ресурса (пре свега новца), потребних за задовољавање потреба жена или спречавања да обавља економску активност.

Вршњачко насиље се може дефинисати као учестале агресивне радње против особе која не може лако да се брани. То је свако свесно, намерно, агресивно и ничим оправдано понашање детета или групе деце усмерене ка другом детету са циљем да се оно психички/физички повреди, при чему такво насилно понашање карактерише понављање, несразмер моћи и снаге, евидентан осећај уживања код насилника и осећај угњетавања код жртве.

Под појмом **ПОЛ** особе, подразумева се биолошка чињеница, констатована најчешће при рођењу, пре свега на основу гениталне анатомије на основу које пол одређујемо као мушки или женски. Да закључимо, пол се односи на биолошке и физиолошке детерминанте и разлике између мушкараца и жена.

РОД подразумева друштвено-културно тумачење мушког или женског пола. У зависности од тога да ли сте мушкарац или жена, најчешће ћете бити социјализовани, васпитани и третрани на посебан начин, како у породици тако и у свим другим друштвеним односима. Под родом подразумевамо друштвено конструисане идентитете и улоге мушкараца и жена у друштву. Они се углавном уче кроз социјализацију и резултат су научених понашања формираних у оквиру одрастања у одређеној средини.

Родно засновано насиље је сваки чин насиља над неком особом због њеног рода, пола или сексуалне оријентације. У нашем друштву, које је и даље патријархално,

девојчице су чешће и озбиљније погођене различитим облицима родно заснованог насиља

Насиље према женама значи сваки акт полно заснованог насиља који резултира или може да има за резултат физичку, сексуалну или психичку штету или патњу, укључујући претње, ограничавање, лишавање слободе, без обзира да ли произилази из јавног или приватног живота.

(Дефиниције преузете са Националне платформе за превенцију насиља које укључује децу и Википедије)

ПОЈМОВНИК ПРЕДУЗЕТНИШТВО

Социјална економија подразумева да су друштвени циљеви важнији од економских-као и да се ти друштвени циљеви остварују на економски одржив начин. У суштини, социјална економија се тиче великог броја предузећа и организација који у свом пословању и активностима теже да профит одреде увећању друштвене користи. Друштвено одговорно пословање представља одговорност предузећа за утицај који имају на друштво; представља позитиван утицај који компаније врше на друштво и животну средину преко свог пословања, производа или услуга, или кроз интеракцију са кључним stakeholders (судионици, заинтересоване стране), као што су запослени, клијенти, инвеститори, локалне заједнице и добављачи.

Предузетништво је начин размишљања, односно процес стварања и развијања економских активности комбиновањем ризика, креативности и иновативности уз поуздану управљачку структуру унутар нове или постојеће организације.

Друштвено предузетништво је део социјалне економије и оно се јавља када се друштвени проблеми решавају употребом предузетнички принципа. То је иновативан начин да људи реше различите економске, образовне, здравствене и еколошке проблеме у својој заједници кроз свој рад-удруживањем и коришћењем одрживих бизнис модела. Свако предузетништво има за циљ стварање нових вредности. Друштвено предузетништво је специфично по томе што се бави препознавањем и решавањем друштвених проблема као што су социјална искљученост, сиромаштво, незапосленост и слично. За разлику од традиционалног предузетништва, где је примарни циљ деловања остварење и максимизација профита, у фокусу друштвеног предузетништва је задовољење потреба друштва.

Социјално предузеће је пословање које послује са идејом да кроз зараду коју оствари путем продаје производа или услуга испуни јасну друштвену мисију. То значи да зарађена средства не служе увећању имовине појединаца-већ се улажу у сврхе као што су запошљавање људи који теже долазе до посла, социјалне и медицинске услуге, образовање, заштита животне средине или културне активности у заједници.

Друштвени предузетик је полазни и најважнији субјект друштвено предузетничког подухвата. То је особа која препознаје друштвени проблем и

користи предузетничке принципе да организује, креира и води подухват са друштвеном сврхом. Друштвене предузетнике покреће жеља да помогну другим људима и побољшају услове живота у својој заједници. Они су визионари посвећени решавању друштвених проблема. Активни су у организацијама цивилног друштва, али исто тако раде у приватном и јавном сектору, остварујући значајан утицај на друштво.

Бизнис план је писани документ који детаљно описује предложени нови пословни подухват и предвиђене пословне резултате

Друштвене вештине су способности да се ефикасно ради у групи и да се на тај начин постижу максимални резултати

Финансирање подразумева све могуће методе задржавања новца који се може применити уместо прикупљања екстерног капитала

Идентификација шансе је процес којим предузетник долази до шансе за нови подухват

Инкубација бизниса је процес интерактивног развоја који има за циљ подстицање људи да започну сопствени бизнис и подржаваће основаних предузећа у развоју иновативних производа

Иновација је трансформација нових идеја у корисне производе или услуге

Кључни фактори успеха су захтеви које свако предузеће мора да испуни да би опстало у одређеној грани

Начело анализе је схватање тренутног начина коришћења времена и увид у неефикасно и неадекватно коришћење времена

Предузетници-креатори организација су појединци који настоје да од мале направе велику фирму сарађујући са људима, ширећи на тај начин свој утицај и моћ

Предузетници-техничари су појединци са наглашеном техничком оријентацијом који обожавају проналаске и идеје о новим производима

Предузетници-уговарачи послова су појединци који уживају у изазовима процеса уговарања, преговарања и склапања нових пословних аранжмана

Предузетник је особа која ризикује, у намери да започне нешто ново

Процес предузетништва је процес рада на пласирању нових производа на постојећа тржишта, постојећих производа на нова тржишта или стварање нове организације

Законска акта

Устав Републике Србије <https://www.srbija.gov.rs/tekst/330326/ustav.php>

Чланом 21. Устава Републике Србије, забрањена је свака дискриминација, било непосредна или посредна, по било ком основу, а нарочито по основу расе, пола, националне припадности, друштвеног порекла, рођења, вероисповести, политичког или другог уверења, имовног стања, културе, језика, старости и психичког или физичког инвалидитета. Ставом 4. овог члана прописано је да се не сматрају дискриминацијом посебне мере које Република Србија може увести ради постизања пуне приправности лица или групе лица која су суштински у неједнаком положају са осталим грађанима. Чланом 15. Устава, прописано је да држава јемчи равноправност жена и мушкараца и развија политику једнаких могућности.

Уставна забрана дискриминације ближе је разрађена Законом о забрани дискриминације, који у члану 2. став 1. тачка 1. прописује да дискриминација и дискриминаторно поступање означавају свако неоправдано прављење разлике или неједнако поступање, односно пропуштање (искључивање, ограничавање или давање првенства), у односу на лица или групе као и на чланове њихових породица, или њима блиска лица, на отворен или прикривен начин, а који се заснива на раси, боји коже, прецима, држављанству, националној припадности или етничком пореклу, језику, верским или политичким убеђењима, полу, родном идентитету, сексуалној оријентацији, имовном стању, рођењу, генетским особеностима, здравственом стању, инвалидитету, брачном и породичном статусу, осуђиваности, старосном добу, изгледу, чланству у политичким, синдикалним и другим организацијама и другим стварним, односно претпостављеним личним својствима.

Закон о забрани дискриминације
<https://www.rodnaravnopravnost.gov.rs/sr/dokumenti/zakoni/zakon-o-zabrani-diskriminacije>

Одредбама члана 15-27. Закона о забрани дискриминације прописани су посебни случајеви дискриминације, па је тако чланом 20. забрањена дискриминација на основу пола, односно прописано је начело поштовања једнаких права и слобода жена и мушкараца у политичком, економском, културном и другом аспекту јавног, професионалног, приватног и породичног живота. Такође забрана на основу пола се односи и на забрану јавног или приватног признавања погодности у односу на пол као и због промене пола, забрану поступања у складу са предрасудама и стереотипима коју су засновани на идеји подређености или надређености полова.

Закон о равноправности полова <https://www.paragraf.rs/propisi/zakon-o-rodnoj-ravnopravnosti.html>

Закон о равноправности полова уређује стварање једнаких могућности остваривања права и обавеза и предузимање посебних мера за спречавање и отклањање дискриминације засноване на полу и роду. Чланом 2. став 4. овог закона, прописана је дужност државних органа, органа аутономних покрајина, органа јединица локалне самоуправе, организација којима је поверено вршење јавних овлашћења, као и правних лица која оснива или финансира у целини, односно у претежном делу Република Србија, аутономна покрајина и јединица локалне самоуправе, праћења остваривање равноправности засноване на полу у свим областима друштвеног живота, примена међународних стандарда и Уставом зајемчених права у овој области. Одредбама члана 37. став 1. и 2. овог закона утврђена је равномерна заступљеност и једнаке могућности приступа у органима извршне власти, јавним, финансијским и другим институцијама и прописано да се равноправност полова обезбеђује приликом кандидовања за председника, посланике и одборнике, на начин и у складу са прописима којима се уређују избори, као и приликом кандидовања за изборе на све функције и именовања у органе јавне власти, финансијске и друге институције. Одредбама члана 39. овог закона прописана је обавеза органа јединица локалне самоуправе да у оквиру своје надлежности, обезбеђују равноправност полова и остваривање једнаких могућности, да подстичу и унапређују равноправност полова, као и да организују стално радно тело или запосленог за родну равноправност и обављање послова остваривања једнаких могућности. Политика једнаких могућности претпоставља предузимање активности (прописи, мере, политике, конкретне активности) које су усмерене на стварање амбијента у коме ће и жене и мушкарци моћи у пракси ефективно да уживају сва права и слободе без дискриминације. Ово пре свега подразумева могућност равноправног учешћа жена и мушкараца у свим областима јавног и приватног сектора, као и општу обавезу поштовања равноправности полова, која је утврђена као законска обавеза.

Закон о младима [https://www.mos.gov.rs/wp-content/uploads/download-manager-files/8.%20Zakon o mladima.pdf](https://www.mos.gov.rs/wp-content/uploads/download-manager-files/8.%20Zakon%20o%20mladima.pdf)

Одредбом члана 3. став 1. тачка 1. и 2. Закона о младима прописано је да су омладина или млади од навршених 15 година до навршених 30 година живота, а субјекти омладинске политике су: Република Србија, аутономна покрајина и јединица локалне самоуправе као носиоци омладинске политике, установе, удружења која спроводе омладинске активности и други субјекти који учествују у спровођењу омладинске политике. Одредбом члана 5. став 1. и 2. овог закона неједнако приступање према младима, посредно или непосредно, по било ком основу, а нарочито по основу расе, пола, националне припадности, верског убеђења, језика, друштвеног порекла, имовног стања чланства у политичким,

синдикалним и другим организацијама, психичког или физичког инвалидитета, здравственог стања, физичког изгледа, сексуалне оријентације, родног идентитета и другог стварног, односно претпостављеног личног својства. Чланом 7. овог закона прописано је да сви, а посебно субјекти омладинске политике, подстичу и подржавају јачање свести о значају младих и друштвене улоге младих кроз реализацију омладинске политике, друштвено оснаживање у циљу остваривања добробити младих, промоцију и заштиту њихових интереса, потреба и могућности за активно учешће у друштву. Одредбама члана 8. овог закона прописано је да сви, а посебно субјекти омладинске политике, обезбеђују подстицајно окружење и дају активну подршку у реализацији омладинских активности, предузимању иницијативе и њиховом смисленом укључивању у процесе доношења и спровођења одлука које доприносе личном и друштвеном развоју, а на основу пуне обавештености младих.

Национална стратегија за младе за период од 2015. до 2025. године

Национална стратегија за младе за период од 2015. до 2025. године <http://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/strategija/2015/22/1/reg> утврђује основне принципе за унапређење друштвеног положаја младих и стварање услова за остваривање њихових права и интереса у свим областима. Стратегија посебно препознаје групе младих који су у ризику од социјалне искључености и сиромаштва, као вишеструко дискриминисане, а као специфичан циљ стварање системских предуслова да млади у ризику од социјалне искључености буду адекватно препознати и подржани у укључивању у економске, друштвене и културне токове. Национална стратегија за младе за период од 2015 до 2025 године утврђује основне принципе деловања, правце деловања и очекиване резултате деловања свих субјеката омладинске политике ка унапређењу друштвеног положаја младих и стварању услова за остваривање права и интереса младих у свим областима. Један од стратешких циљева, прописан наведеном стратегијом је унапређено активно учешће младих жена и мушкараца у друштву. Посебан принцип 3.3. Националне стратегије за младе је „Активно учешће младих и сарадња“, где је истакнуто да сви, а посебно субјекти омладинске политике (у које спада локална самоуправа), обезбеђују подстицајно окружење и дају активну подршку у реализацији омладинских активности младих, предузимају иницијативе и њиховом смисленом укључивању у процесе доношења и спровођења одлука, које доприносе личном и друштвеном развоју, а на основу пуне обавештености младих. Подржава се и подстиче слобода удруживања, сарадња са вршњацима и међугенерациска сарадња, на локалном, националном и међународном нивоу.

Стратегија за спречавање и борбу против родно заснованог насиља према женама и насиља у породици за период 2021–2025. године

Стратегија за спречавање и борбу против родно заснованог насиља према женама и насиља у породици за период 2021–2025. године

<https://www.minrzs.gov.rs/sr/dokumenti/ostalo/sektor-za-socijalnu-zastitu/strategija-za-sprecavanje-i-borbu-protiv-rodno-zasnovanog-nasilja-prema-zenama-i-nasilja-u-porodici-za-period-2021-2025-godine>

има за циљ обезбеђивање ефикасне превенције и заштите од свих облика родно заснованог насиља према женама и девојчицама и насиља у породици и развијеног родно одговорног система услуга подршке жртвама насиља. Овај општи циљ Стратегије је у функцији је свеобухватне примене ратификованих међународних уговора, првенствено Конвенције о елиминисању свих облика дискриминације жена и Конвенције Савета Европе о спречавању и борби против насиља над женама и насиља у породици. Стратегијом су утврђена четири посебна циља: 1) унапређено деловање свих актера на превенцији родно заснованог насиља према женама и насиља у породици; 2) обезбеђена ефикасна и делотворна заштита жртава и успостављене доступне и адекватне опште и специјализоване услуге подршке жртвама насиља; 3) инкриминисани сви облици насиља према женама и насиља у породици, у складу са међународним стандардима, обезбеђени услови за адекватно процесуирање и кажњавање учинилаца, унапређен положај жртава и сведока и остваривање права жртава на обештећење; и 4) интегрисане јавне политике и успостављен целовит и функционалан систем прикупљања и анализе података о родно заснованом насиљу према женама и насиљу у породици.

Стратегија превенције и сузбијања трговине људима, посебно женама и децом и заштите жртава 2017- 2022 <https://www.srbija.gov.rs/cinjenice/316686>

је други стратешки документ Владе који је донет у циљу решавања проблема трговине људима. Стратегијом су конципирани свеобухватни одговори друштва на трговину људима, у складу са новим изазовима, ризицима и претњама. Стратегија је усмерена ка унапређењу система превенције, помоћи и заштите жртава и сузбијања трговине људима, посебно женама и децом. Акциони план за 2019. и 2020. годину детаљно разрађује мере и активности.

Стратегија запошљавања у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године

<https://www.minrzs.gov.rs/sr/dokumenti/ostalo/sektor-za-rad-i-zaposljavanje/strategija-zaposljavanja> поред осталог, утврђује мере за унапређење положаја незапослених лица на тржишту рада, међу којима су и: интегрисање корисника услуга социјалне заштите на тржиште рада; унапређење положаја жена на тржишту рада, као и побољшање положаја младих, особа са инвалидитетом и незапослених Рома и Ромкиња на тржишту рада.

Национална стратегија за родну равноправност 2022-2030
<https://www.rodnaravnopravnost.gov.rs/index.php/sr/dokumenti/strategije-i-akcioni-planovi/nacionalna-strategija-prevencije-i-zastite-od-diskriminacije>

Акциони план за период од 2021. до 2023. године за спровођење Стратегије запошљавања у Републици Србији за период од 2021. до 2026. године
<https://www.minrzs.gov.rs/sr/dokumenti/ostalo/sektor-za-rad-i-zaposljavanje/akcioni-plan-za-period-2021-2023-godine-za-sprovođenje-strategije-o-ekonomskim-migracijama-republike-srbije-za-period-2021-2027-godine> разрађује мере утврђене Стратегијом кроз: активности пружања подршке за запошљавање лица из категорије теже запошљивих са евиденције Националне службе за запошљавање; укључивање незапослених жена из посебно осетљивих категорија у мере активне политике запошљавања; спровођење посебних мера за активацију и подстицање запошљавања неактивних жена у мање развијеним и девастираним подручјима; укључивање младих, Рома и Ромкиња и незапослених особа са инвалидитетом у мере активне политике запошљавања и мотивационо-активационе обуке; пружање подршке послодавцима приликом креирања послова и прилагођавања услова рада и осталих аспеката у складу са потребама особа са инвалидитетом; обезбеђивање одржања запослења кроз праћење и подршку послодавцима и запосленим особама са инвалидитетом; обуке за чланове комисије за процену радне способности и могућности запослења или одржања запослења, и др.

Национална стратегија за остваривање права жртава и сведока кривичних дела у Републици Србији (2020–2025)
<https://www.mpravde.gov.rs/tekst/30567/nacionalna-strategija-za-ostvarivanje-prava-zrtava-i-svedoka-krivичnih-dela-u-republici-srbiji-za-period-2020-2025-godine-19082020.php> са пратећим акционим планом за њено спровођење за период 2020–2022. године, усвојена је ради потпуне хармонизације ове области са Директивом 2012/29/ЕУ Европског парламента и Савета од 25. октобра 2012. године. Стратегијом је предвиђено формирање Националне мреже служби за помоћ и подршку жртвама и сведоцима кривичних дела, као и успостављање контакт тачака за информисање жртава и сведока, развој услуга примарне (опште) и секундарне (специјализоване) помоћи. Планирано је успостављање механизма који ће омогућити унапред трасиран, стандардизован и ефикасан процес од момента првог контакта жртве са државним органима, па све до пружања неопходних видова подршке и помоћи. Стратегијом су предвиђене активности на обезбеђивању услова за остваривање права жртава на информисање, права на употребу језика и превођење, права на правну помоћ и др. Стратегија је у пуној мери родно неутрална. Није предвиђено успостављање посебних облика помоћи и подршке женама жртвама родно заснованог насиља. С друге стране, Стратегија се не примењује на жртве насиља поводом којих нису вођени кривични поступци, тако

да будућим системом заштите права жртава неће бити обухваћене све непосредне жртве насиља према женама и насиља у породици, нити сви чланови њихових породица. Предвиђене су почетне и сталне обуке за пружаоце помоћи и подршке. Како је Стратегија донета 2020. године и још увек нема података о спроведеним активностима, пошло се од тога да ће оне бити реализоване у оквиру овог стратешког документа. Узети су у обзир извештаји о раду постојећих служби подршке жртвама и сведоцима кривичних дела у оквиру правосудног система у Републици Србији и организација цивилног друштва.

У свим наведеним документима постоје одређене мере и активности које се односе на области друштвеног живота које су препознате као приоритетне у Стратегији превенције и заштите од дискриминације за период од 2022. до 2030. године (у даљем тексту: Стратегија), или се односе на групе лица које су у већем ризику од дискриминације. Стратегија је усаглашена са наведеним документима, на начин да не понавља мере и активности, док су поједине мере комплементарне са мерама утврђеним другим планским документима и могу остварити синергијски учинак. Такође, неке мере представљају наставак или допуњавање мера и активности које су планиране у другим стратешким документима, а које нису у потпуности реализоване.

Конвенција о елиминисању свих облика дискриминације жена, <https://www.rodnaravnopravnost.gov.rs/sr/dokumenti/medunarodni-dokumenti/konvencija-o-eliminisanu-svih-oblika-diskriminacije-zena> коју је Република Србија ратификовала, између осталог, прописује обавезу државе да у свим областима, а посебно у политичкој, друштвеној, економској и културној предузима одговарајуће мере како би обезбедила потпун развој и напредак жена, како би им се гарантовало остваривање и уживање људских права и основних слобода, равноправно са мушкарцима. Одредбом члана 7. Конвенције одређено је да државе чланице предузимају све потребне мере за отклањање дискриминације жена у политичком и јавном животу, а посебно су дужне да обезбеде да под једнаким условима жене гласају на свим изборима и буду биране у тела која се бирају путем јавних избора, као и да учествују у креирању и спровођењу владине политике и да заузимају руководеће положаје и обављају све јавне функције на свим нивоима власти. Обавеза да се женама обезбеди равноправни приступ и пуно учешће у структурама моћи и одлучивања, регулисана је и Пекиншком декларацијом https://www.rodnaravnopravnost.rs/index.php?option=com_content&view=article&id=27:2012-12-18-13-47-37&catid=10:2012-11-21-14-55-52&Itemid=24 и Платформом за акцију из 1995 године, у којима се наводи да је оснажење и унапређење друштвеног, економског и политичког статуса жена од основне важности за постизање одговорне и транспарентне власти, те да низак проценат жена међу

економским и политичким органима који одлучују на локалном, државном, регионалном и међународном нивоу одржава структуралне баријере и немогућност приступа, које се морају решавати путем афирмативних мера. Такође, релевантни су и усвојени Циљеви одрживог развоја и циљ број 5. Родна равноправност у оквиру којег је дефинисан подциљ 5.5 да је потребно обезбедити да жене у потпуности и ефективно учествују и имају једнаке могућности за руковођење на свим нивоима доношења одлука у политичком, привредном и јавном животу.

Од значаја су и бројна документа Савета Европе и органа Европске уније- Резолуција о уравниотеженом учешћу мушкараца и жена у одлучивању, Резолуција Европског парламента о женама у одлучивању, Резолуција Европског парламента о женама у међународној политици, Резолуција Савета Европе 95/ц 168/2, Препорука о уравниотеженом учешћу жена и мушкараца у политичком и јавном одлучивању...

Савет европских општина и региона усвојио је Европску повељу о родној равноправности на локалном нивоу. Ову повељу је у Србији потписало 48 локалних самоуправа. У повељи је наведено да је равноправност жена и мушкараца фундаментални предуслов демократије и да демократско друштво не може дозволити да се способност, знање, искуство и креативност жена занемари. Локална самоуправа треба између осталог, да обезбеди укључивање, присуство и учешће жена из различитих средина и старосних група у свим сферама политичког и јавног одлучивања, да призна једнако право жена и мушкараца да гласају и да буду кандидати и врше функцију на коју су изабрани. У повељи је наведено да је подједнако учешће жена и мушкараца у процесима одлучивања предуслов за демократско друштво. Право на равноправност жена и мушкараца захтева да локалне и регионалне власти предузму све одговарајуће мере и усвоје све потребне стратегије у циљу промовисања подједнаке заступљености и учешћа жена и мушкараца у свим сферама управе.

АНАЛИЗА

Фокус група је квалитативна истраживачка метода којој је сврха да кроз писану или усмену комуникацију испитаници отворено исказују своје ставове, уверења, вредности и искуства. Фокус група изразито је ефективна метода јер се у релативно кратком времену може добити велика количина информација.

Учесници фокус групе су испитаници узраста 16-19 година. Сви испитаници су ученици Средње Уметничке школе из Ниша. Сви испитаници се међусобно познају, макар из виђења.

Анализа резултата добијена је и испитивањем путем упитника и усменим испитивањем на радионицама, на месту реализације програма интеракцијом између предавача на радионицама и учесница радионица.

Рађени упитници садржали су позадинске варијабиле као што су старосна доб и пол, као и примарне које се односе на саму реализацију програма „Од снажне девојчице до јаке жене“ са инографицима са кључним налазима и свеобухватним извештајем.

Реализација је рађена са мањим бројем учесника.

Простор је функционалан и задовољава битне аспекте фокус групе.

Одабир броја испитаника вршен је на основу предлога програма, заинтересованости учесница и селекцијом од стране представника Уметничке школе, Ниш.

Структура испитанка је хомогена по полу, хетерогена по старости.

Упитници су рађени организовано, индиректном методом (писано анкетирање) са већ понуђеним одговорима у око 80% питања, односно затворено питање, док је 20% питања било отвореног типа, односно испитанице су саме допуњавале и писале одговоре, систем који се користио је анкетирање и истраживање кохорте, јер су сви испитаници имали заједничку црту која се сводила на узраст од 16-19 година старости, као и похађање исте школе. Сва питања била су директна са јасном релацијом између питања и онога што смо желели да сазнамо анкетирањем. У неким питањима понуђени су одговори Ликертовом скалом, скалом оцене интензитета појаве, Да-Не одговори (који су уједно најједноставнији формат питања)

Анкетирање упитником у папиру рађено је из више разлога

- 1.) Архивирање за потребе даље употребе и за донатора потврда о урађеним анкетама
- 2.) Испитаник има довољно времена да заокружи већ понуђено питање и да одговор

- 3.) Могућ је велики узорак
- 4.) Већа је доступност испитаника
- 5.) Највећа је анонимност
- 6.) Испитаник може да бира редослед, време и начин одговарања

Рађене су три анкете и то:

1. Општег карактера
2. Анкета по питању родне равноправности
3. Анкета по питању предузетништва

Циљ анализе:

Да се стекне дубљи увид у потребе и знања фокус групе по питању (радионица са психијатром, радионица по питању предузетништва) програмских активности „Од снажне девојчице до јаке жене“, а део је истраживања које се бави анализом потреба за образовањем у наведеним областима и успостављањем модела за ову анализу. Под потребама за образовањем, мисли се на додатно стручно усавршавање, односно потребама за стицањем додатних знања и вештина које учесницима треба да омогући успешније сналажење у животу, путем неформалног образовања

Задаци:

С обзиром на дефинисани циљ анализе, фокус група је одговорила на неколико кључних задатака:

1. Рефлексије испитаника по питању радионица са психијатром
2. Рефлексије испитаника по питању радионица по питању предузетништва

Методe:

Методe прикупљања и обраде података се заснивају на метод који спада у групу квалитативних метода и користи се за анализу и истраживање мишљења, ставова, веровања, осећања и понашања у односу на предмет истраживања. Реализација фокус групе је обезбедила додати увид у тему и проблем. Резултати су добијени испитивањем путем упитника и њиховом анализом

Инструмент:

Инструмент анализе су листе за анкетирање а садрже

1. Рефлексије испитаника по питању радионица са психијатром
2. Рефлексије испитаника по питању радионица по питању предузетништва

Узорак испитивања 36 испитаника у групама које су наведене у предлогу програма.

Ресурси:

1. Материјали за реализаторе-пратећи штампани материјал
2. Одштампани материјали за испитанике

Време:

Предвиђено време једне фокус групе по предлогу програма и фокус групе нису имале паузу у изради анкетних листића.

Недостаци

Као највећи недостатак овог анкетирања јесте диспропорција полова у узорку, с обзиром да је у узорак ушло 100% особа женског пола. Узевши у обзир тему и значај једнаке заступљености полова зарад поузданих резултата, препоручује се понављање анкетирања на репрезентативном случајном узорку.

Кључни налази радионица са психологом:

Насиље над женама у Србији представља разлог за велику забринутост. 20% испитаница је сматрало да је насиље над девојкама уобичајено, а више од 50% да је учестало. Више од 30% испитаница лично познаје неку особу која је била изложена насиљу. 85% испитаница чуло је за службе за помоћ угроженима и жртвама насиља.

Утицај насиља може бити озбиљан и дуготрајан. Девојке које су преживеле насиље често бивају препуштене осећању страха, беса, љутње или шока; анксиозности, депресије или потешкоћа са спавањем.

Насиље над девојкама је и узрок и последица родне неједнакости за коју су одговорне постојеће норме и ставови.

Квалитативно истраживање је такође показало да је већина анкетираних изразила уверење да је њихов ризик да постану жртве насиља повезан са начином на који се облаче. Овоме доприносе и културолошке норме којима се одговорност за насиље пребацује на жену уместо на починиоце. Важно је препознати да насиље над женама погађа жене свих узраста и из руралних и градских средина, уз одређена одступања.

16 од укупног броја испитаница је изјавило да су доживеле неки облик физичког насиља од стране одрасле особе или вршњака пре него што су напуниле 15 година. Код њих постоји већа вероватноћа да доживе даље насиље у одраслом добу.

Услови за све три анкете били су непромењени осим времена одржавања:

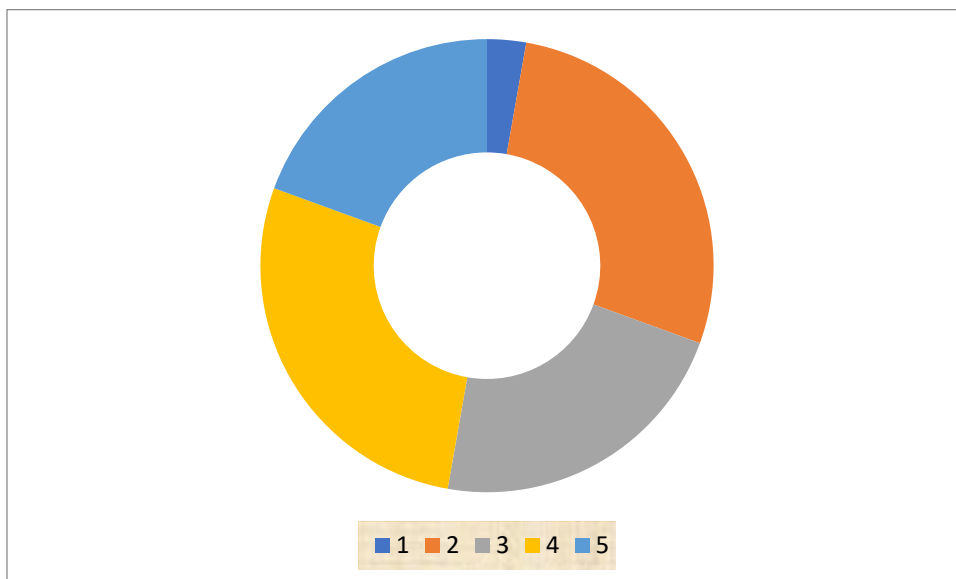
1. Анкета општи део одржана је 20.10.2022.
2. Анкета по питању родне равноправности, менталног и репродуктивног здравља 20.10.2022.

3. Анкета по питању предузетништва одржана у четвртак 27.10.2022..
4. Евалуације су рађене одмах након завршених радионица.

Анкете општи део

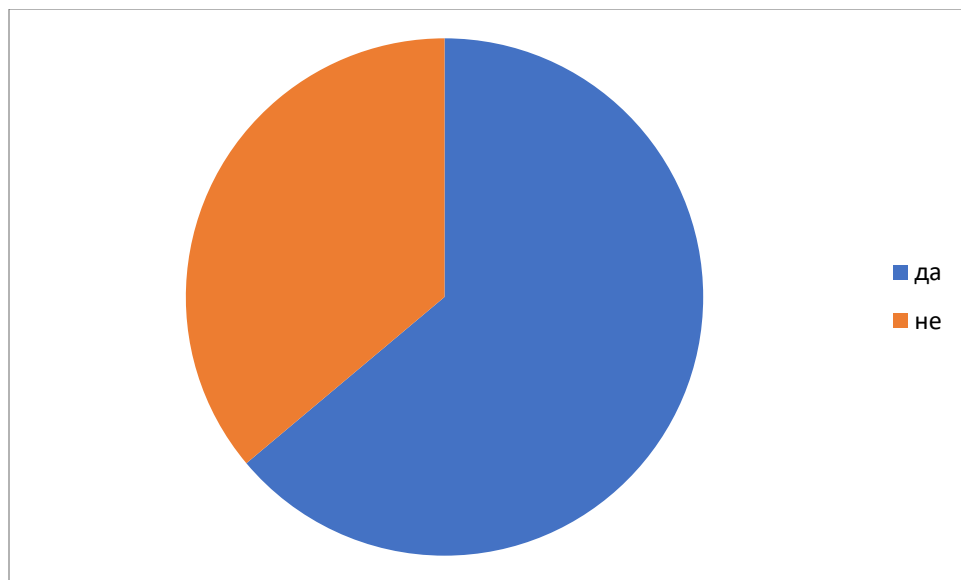
На питање колико имаш година, 36 испитаница одговорило је да је само једна учесница од 15 година старости, 10 од 16 година старости, 8 од 17 година старости, 10 од 18 година старости и 7 од 19 година старости. Представници школе који су селектовали узорке нису узели у обзир да је једна од испитаница раније кренула у школу. Начелно, утицај на извршено истраживање је незнатан, а свакако обухвата циљну групу.

Број учесница по годинама старости				
15	16	17	18	19
1	10	8	10	7

На питање да ли имају браћу или сестре од укупно 36 испитаница, 23 испитанице одговориле су позитивно, док је 13 испитаница одговорило негативно.

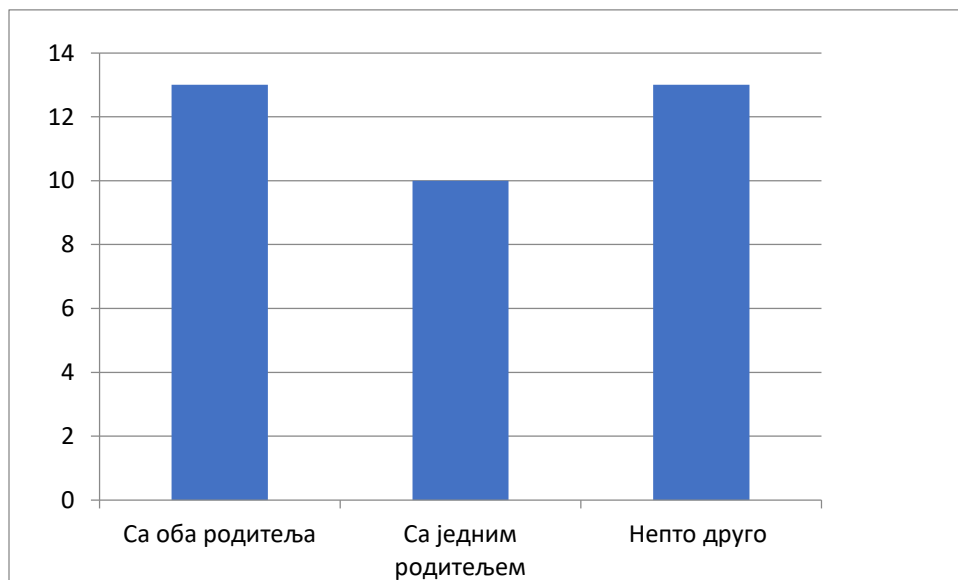
Да	Не
23	13

На питање са ким тренутно живиш испитанице су одговориле у следећем односу и то:

- А) Са оба родитеља
- Б) Са једним родитељем
- Ц) Нешто друго

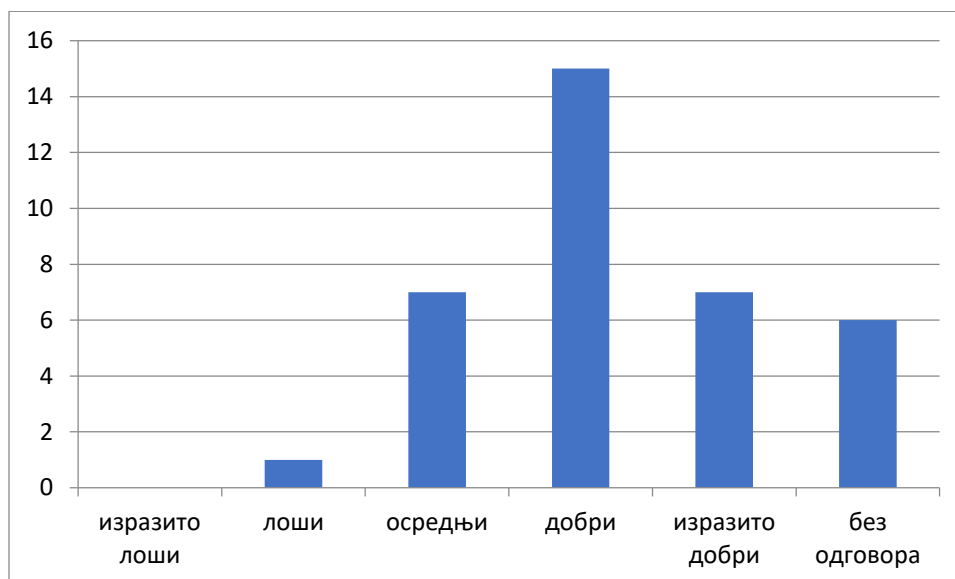
Са оба родитеља	Са једним родитељем	Нешто друго
13	10	13

Изненађује податак у процентима колико има једнородитељских породица.

Што се тиче питања какви су односи међу члановима твоје породице од понуђених одговора били су А) Изразито лоши, Б) Лоши, В) Осредњи, Г) Добри, Ђ) Изразито добри, шест испитаница је одлучило да ово питање остави без одговора, односно да не заокружи нити један од понуђених, једна испитаница је одговорила да су односи лоши, седам испитаница да су односи осредњи, 15 испитаница да су односи добри, а 7 испитаница да су односи изразито добри међу члановима породица.

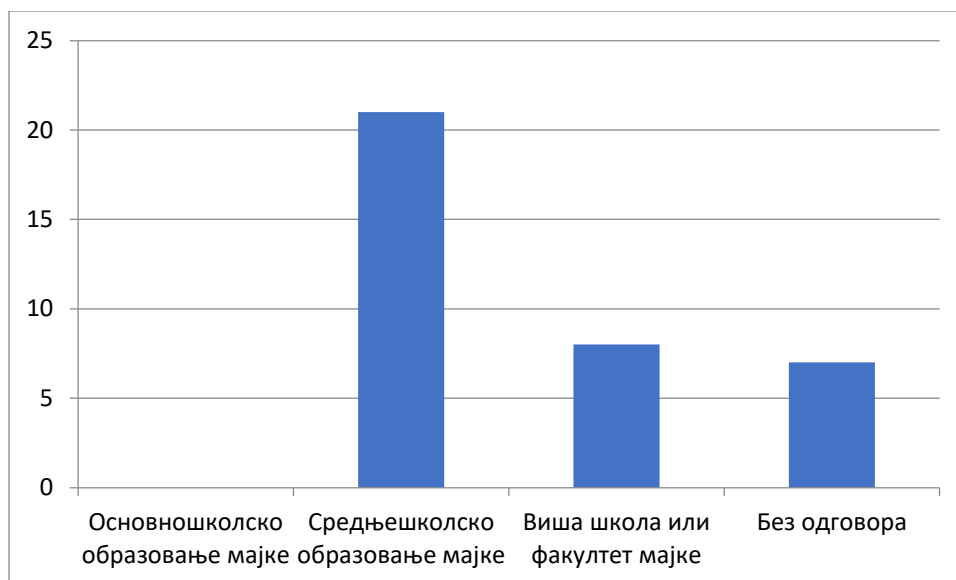
изразито лоши	лоши	осредњи	добри	изразито добри	без одговора
0	1	7	15	7	6

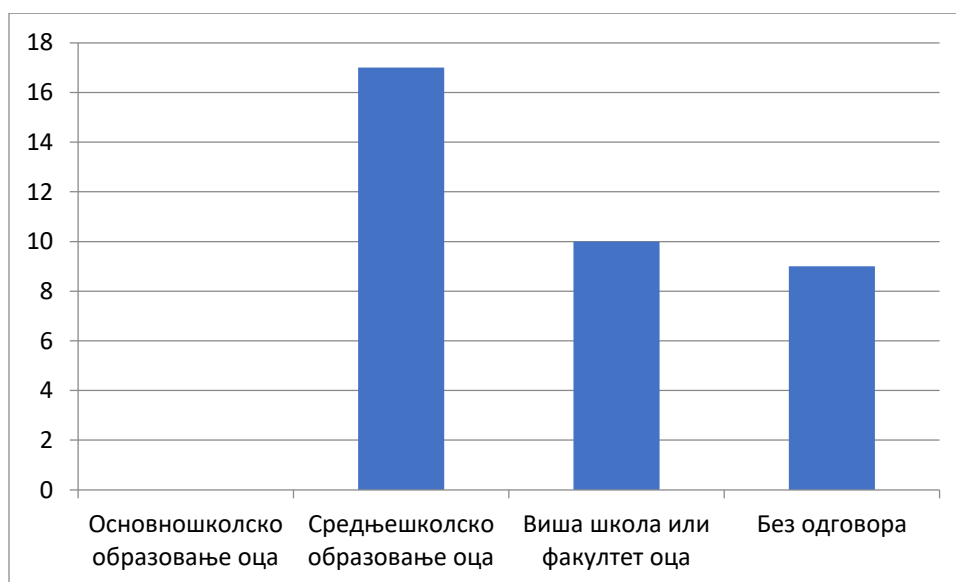
Образовање родитеља обухватило је питања највиши степен образовања мајке и оца, са понуђеним одговорима А) Основношколско Б) Средњешколско В) Виша школа или факултет. Одговори испитаника приказани су у графикону

Основношколско образовање мајке	Средњешколско образовање мајке	Виша школа или факултет мајке	Без одговора
0	21	8	7

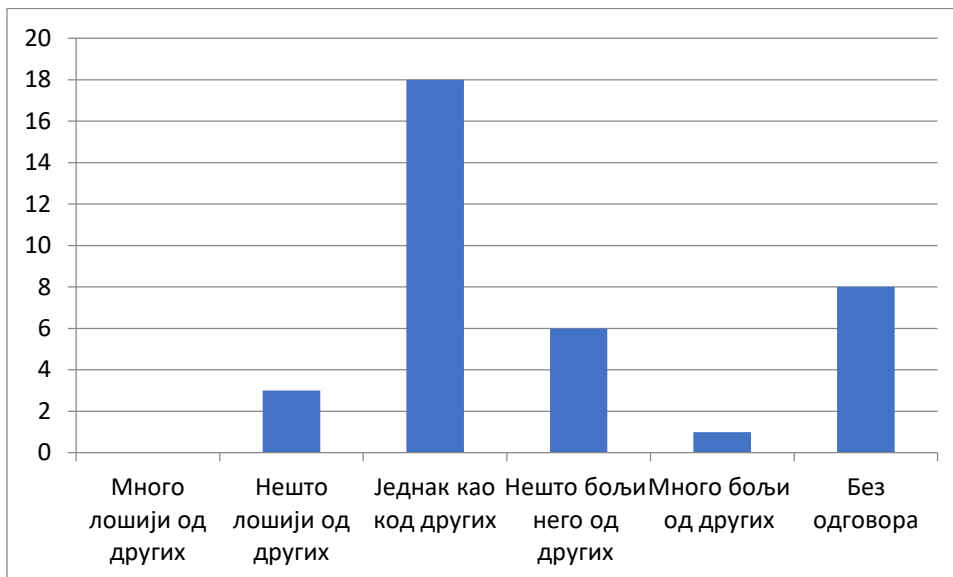

Основношколско образовање оца	Средњешколско образовање оца	Виша школа или факултет оца	Без одговора
0	17	10	9

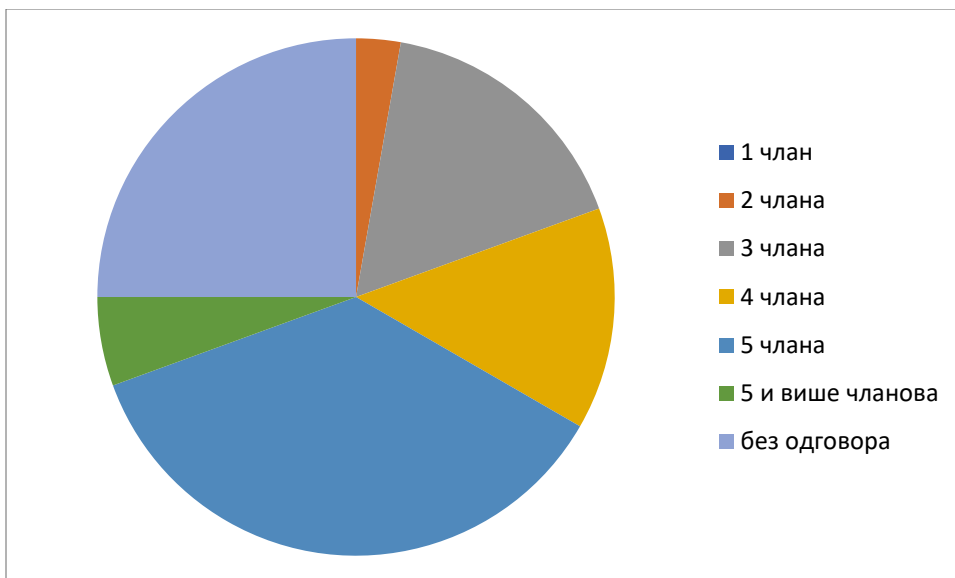
Седмо питање односило се на животни стандард породица испитаница и на већ понуђене одговоре. Осам испитаница оставило је ово питање без одговора, док су остале одговориле као што следи у табели и на графу

Много лошији од других	Нешто лошији од других	Једнак као код других	Нешто бољи него од других	Много бољи од других	Без одговора
0	3	18	6	1	8

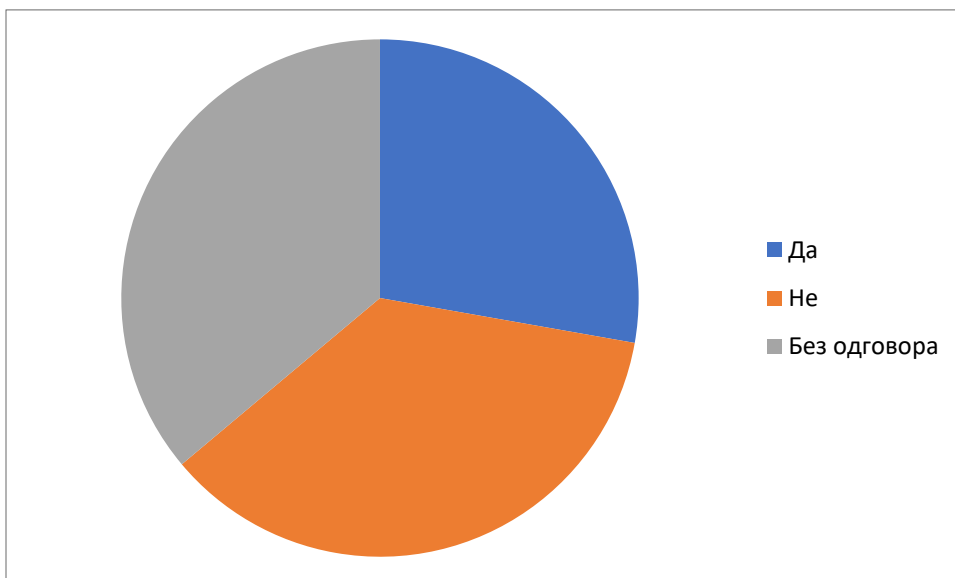
Што се тиче броја чланова породица испитаница резултати анкетања показали су да је велики број породица са пет и више чланова, девет испитаница нису хтеле да дају одговор на питање, да је четворочланих породица 5, трочланих 6, док је породица са два члана 1. У узорку испитаница није било деце без родитељског старања.

1 члан	2 члана	3 члана	4 члана	5 члана	5 и више чланова	без одговора
0	1	6	5	13	2	9

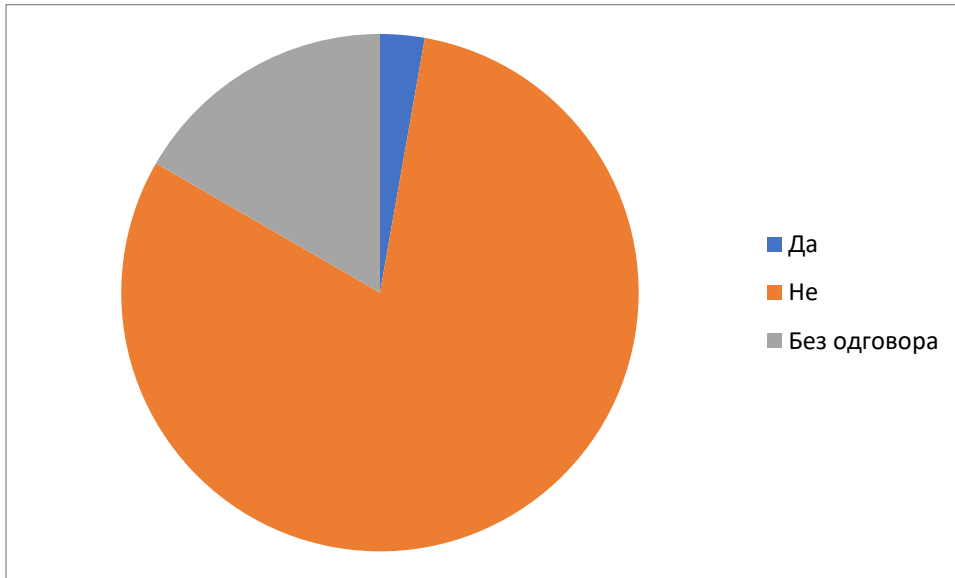
Девето питање се односило на то да ли су учеснице раније учествовале у оваквим или сличним радионицама, где су подаци показали да је реалтивно мали број учесница 10 од 36, што је мање од $1/3$ учествовало у радионицама овог типа. 13 учесница се изјаснило да никада није учествовала у радионицама, док је 13 учесница оставило необележен одговор.

Да	Не	Без одговора
10	13	13

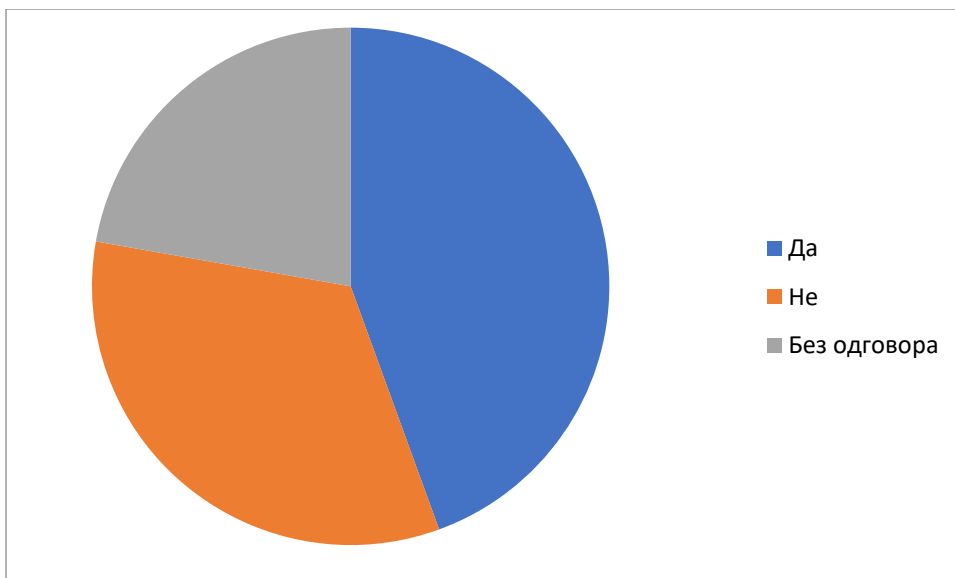
На питање да ли су до сада били у сукобу са законом, испитанице су одговориле да нису. осим једне, док је 6 испитаница оставило питање без одговора

Да	Не	Без одговора
1	29	6

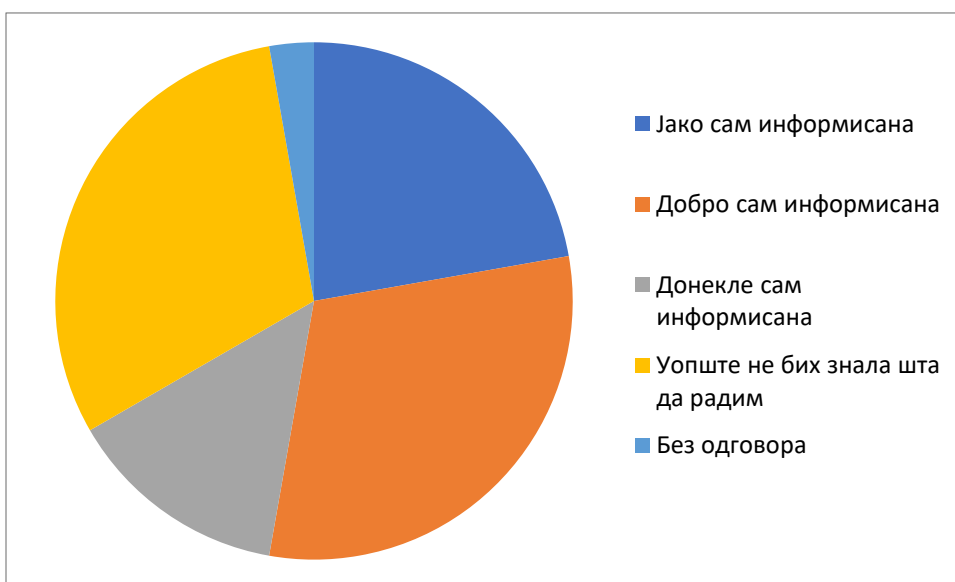
Једанаесто питање се односило на питање да ли су испитанице икада искусиле било коју врсту насиља. Овде се такође јављаја одређен број без одговора, учеснице нису заокружиле нити један од понуђених одговора.

Да	Не	Без одговора
16	12	8

У оквиру дванаестог питања, да ли знају коме да се обрате и шта да раде кад доживе насиље, испитанице су одговориле као што следи

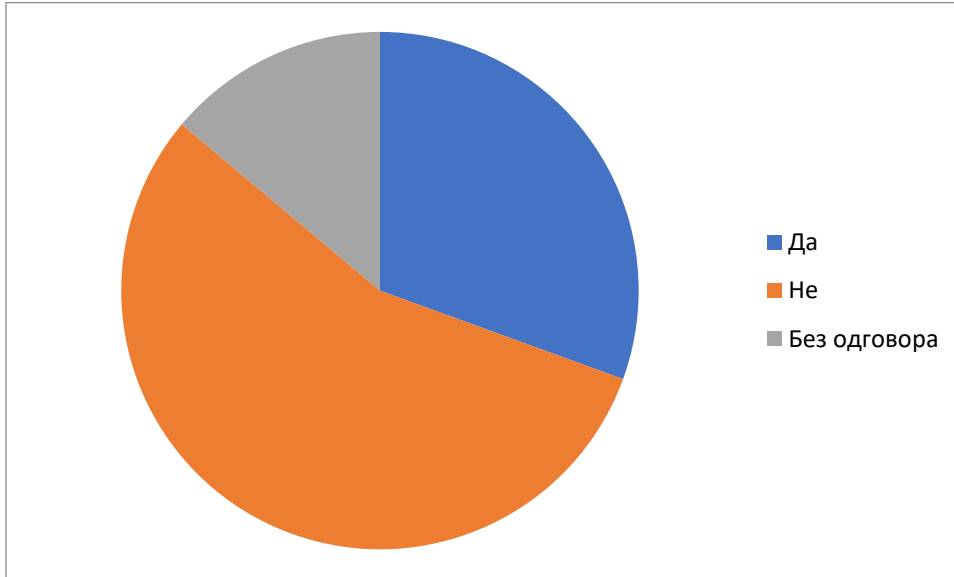
Јако сам информисана	Добро сам информисана	Донекле сам информисана	Уопште не бих знала шта да радим	Без одговора
8	11	5	11	1

По питању појма Омладинско предузетништво и термином, учеснице у радионици су се изјасиле да 20 од укупно 36 испитаних нису упознате са термином, да је 11

учесница упознато са Омладинским предузетништвом, док је пет испитаница оставило анкетни листић за ово питање непопуњен, односно без одговора.

Да	Не	Без одговора
11	20	5

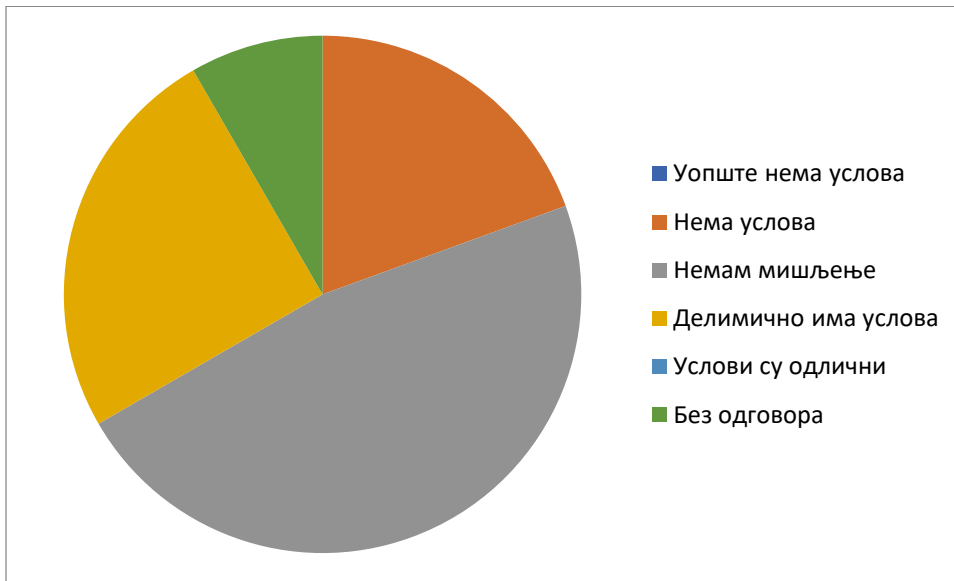
Активне мере Републике Србије, учесницима су релативно познате, и то делимично упознате и потпуно упознате износе 2/3 одговора од укупног броја.

Уопште нисам упозната	Делимично сам упозната	Потпуно сам упозната	Без одговора
14	14	7	1

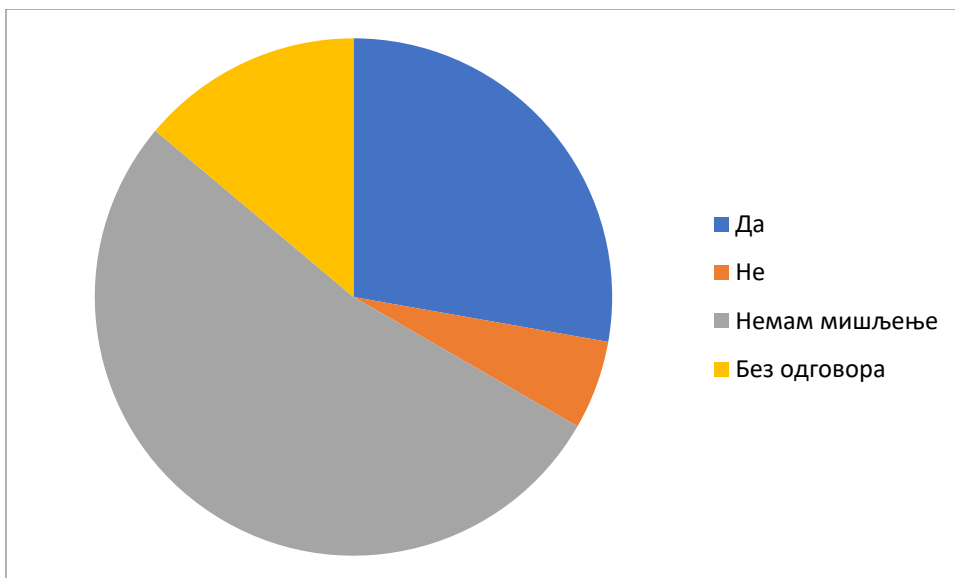
Када је реч о пословању у Србији, поражавајућ је податак да 17 учесница нема мишљење о томе, 9 сматра да само делимично има услова а да нема услова сматра 7 учесница

Уопште нема услова	Нема услова	Немам мишљење	Делимично има услова	Услови су одлични	Без одговора
0	7	17	9	0	3

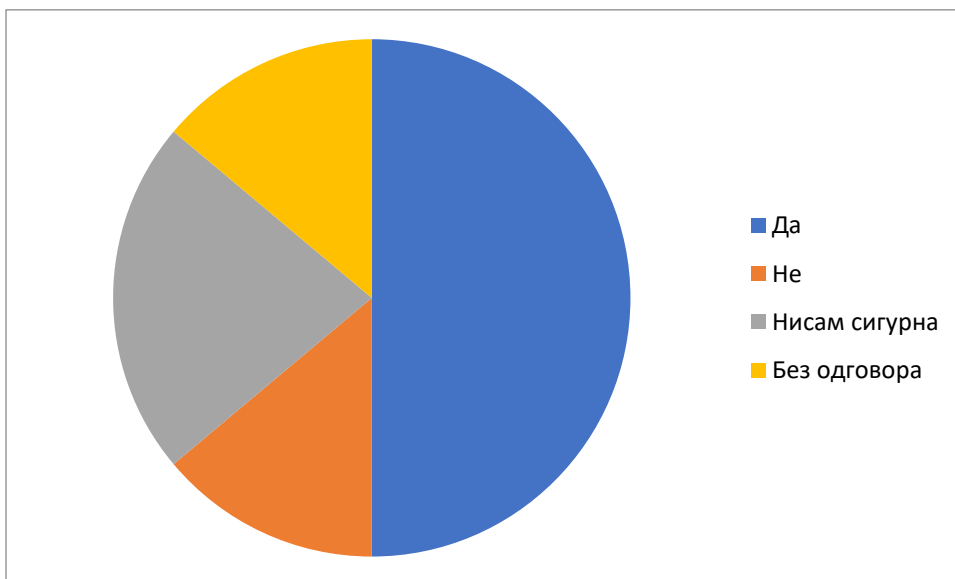
У питању да ли постоје препреке за бављење предузетништвом, одговорено је на следећи начин:

Да	Не	Немам мишљење	Без одговора
10	2	19	5

По питању да ли постоје препреке за бављење предузетништвом, учеснице су у великом броју одговориле да има

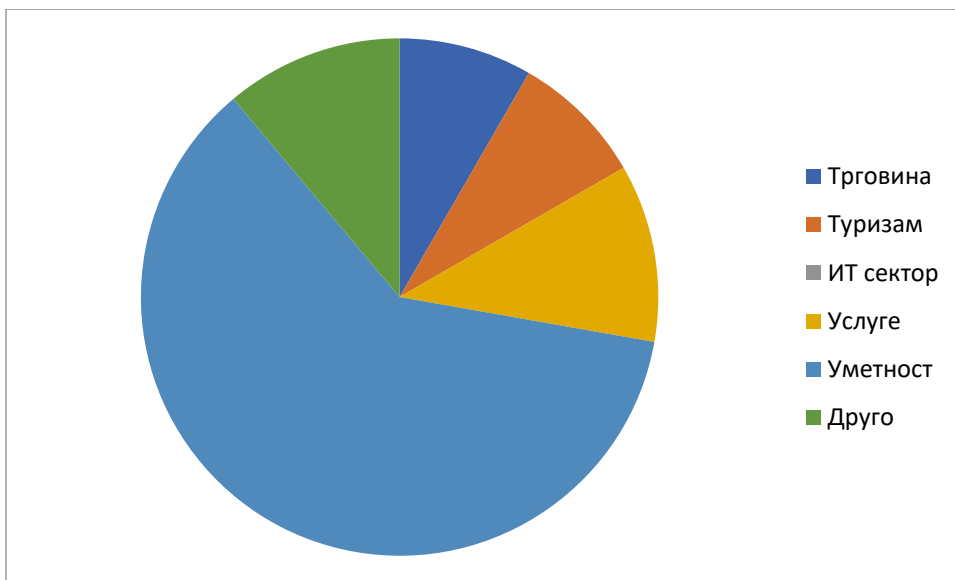
Да	Не	Нисам сигурна	Без одговора
18	5	8	5

Области којима би се у будућности учеснице бавиле су у великој мери усмерене на уметност, узевши у обзир да су учеснице ученице Уметничке школе, очекивани су одговори који су добијени испитивањем.

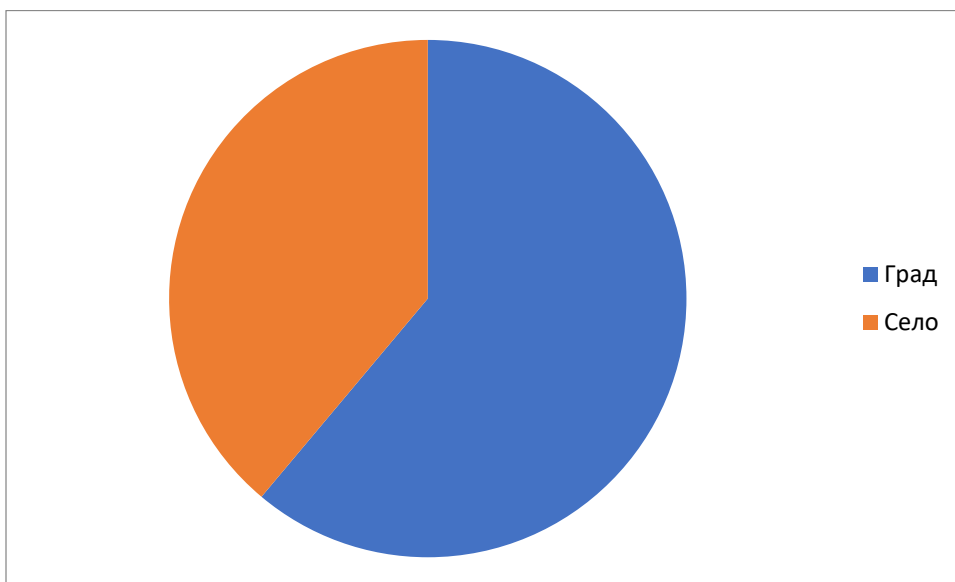
Трговина	Туризам	ИТ сектор	Услуге	Уметност	Друго
3	3	0	4	22	4

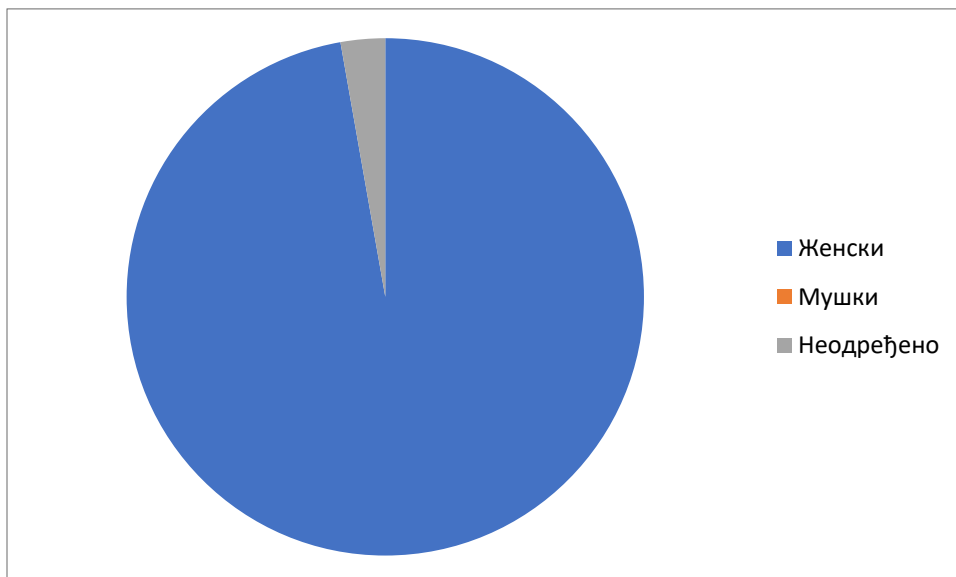
На питање да ли учеснице живе у руралној или урбаној средини, подаци добијени овим истраживањем, показују да од укупног броја 36 испитаница, 22 живе у граду, док 14 испитаница живе у руралној средини.

Град	Село
22	14

Последње питање из ове групе општих питања се односи на пол учесница, те су се оне изјасниле као што следи

Женски	Мушки	Неодређено
35	0	1

ЗАКЉУЧАК ОПШТИ ДЕО

Општи социо демографски подаци за старосну групу показују да је велики део испитаница још увек затворен, да оставља питања без одговора, иако је анкета у потпуности анонимна, да је мали број испитаница присуствовало радионицама које се тичу родне равноправности, менталног здравља и предузетништва, а да је велики број испитаница одговорио да су односи унутар породице добри. Превенирају средњешколска образовања родитеља, а број чланова породица са пет чланова је изразито висок (пет, пет и више). Животни стандард трећина испитаница описује као „једнак као код других“, а само једна испитаница се изјашњава са „много бољи од других“ од укупног броја 36 испитаница.

На основу добијених података требало би чешће радити са овом старосном групом. Забрињавајућ је податак да је половина учесница до 19 година старости, већ искусила неки облик злостављања и вршења насиља над њима.

Друга група питања

Родна равноправност, ментално здравље и репродуктивно здравље

Питања из родне равноправности односе се на тренутно стање и опште ставове младих према родним улогама и родно заснованом насиљу. Рефлексије су типичне за средину као и на основу демографско-социјалних података добијених из Општих питања анкетног листића. Увид у ставове и искуства младих девојка и перцепцију везе између ставова према родној равноправности и родно заснованог насиља, могуће је издвојити неколико специфичних циљева

- 1) Испитати ставове девојака према родним улогама и родно заснованом насиљу, те њихове везе са демографским и социо-економским карактеристикама породице
- 2) Испитати перцепцију девојака о повезаности ставова према родној равноправности са родно заснованим насиљем у локалној заједници.

Инструмент анкета су упитници који су развијени према захтеву ефикасности и јасноће значења и разумевања анкета за испитанице. Овакав захтев условио је јасноћу/разумљивост питања постављених у анкетним листићима, да је језик јасан, да је време за попуњавање анкетних листића довољно. Одабрана је средња Уметничка школа из Ниша, из разлога добре дугогодишње сарадње са удружењем Лига 33, где циљна група одговара старосној структури испитаница.

Уводна инструкција коју су истраживачи/предавачи давали девојкама пре попуњавања анкете имала је информацију о анкетама које се спроводи, реализаторима, објашњење циља анкета, просечно процењено трајање попуњавања упитника, гаранцију анонимности и поверљивости добијених података, те употребу резултата искључиво у научне и едукативне сврхе. Након потписивања листића сагласности за коришћење података и објављивање слика и информација приступало се попуњавању. Анкета је поред питања о социодемографским карактеристикама (општи део) садржала и питања која су уско везана о тренутном поимању родне равноправности, менталног и репродуктивног здравља. Трећи део анкете односио се на предузетништво и предзнањима о самозапошљавању и покретању сопственог пословања.

Услови су подразумевали обезбеђење самосталног попуњавања анкета, обезбеђење услова заштите података. Овај елемент је обезбеђен тако што су испитивачи/предавачи прикупљали непотписане (без имена и презимена испитаника) анкетне листиће и стављали их у коверту коју су пред њима затварале.

Утисци предавача/испитивача са радионица су бележени и они су такође део ове анализе.

Није било неправилно попуњених анкета (прескочена питања, заокружено више одговора и слично), јер су испитивачи тачно објаснили како и на који начин се анкетни листић попуњава.

Увидом у утиске предавача/испитивача које су бележили, девојке нису постављале питања о нејасноћама у формулацијама питања.

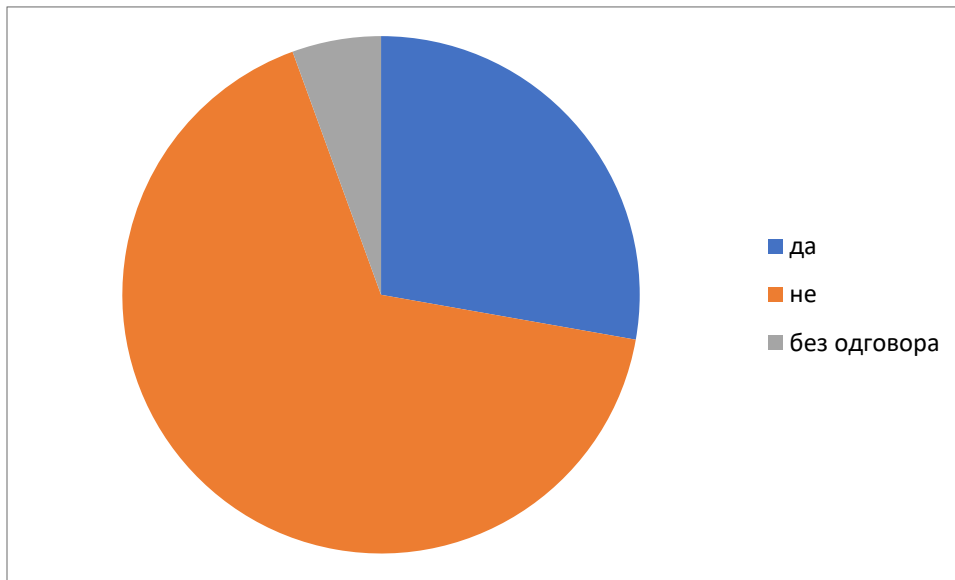
Укупан број урађених анкета је 36

Ова анализа анкетних листића ученица средње Уметничке школе из Ниша, треба да отвори питање о потребама ових младих особа у локалним срединама, утицај рода на искуства насиља и дискриминације у младом узрасту, анкета о предузетништву да их наведе на самозапошљавање и да их спреми за даљи живот.

1. Мушкарци и жене у мом граду су равноправни?

Од 36 испитаница испитанице су се изјасиле са да и то 10 особа, са не 24 особе, док су две испитанице оставиле без одговора ово питање, што јасно ставља до знања да су испитанице свесне положаја жена у друштву. Овај податак је задовољавајући у смислу освешћења и разбијања окова традиционалног приступа животу.

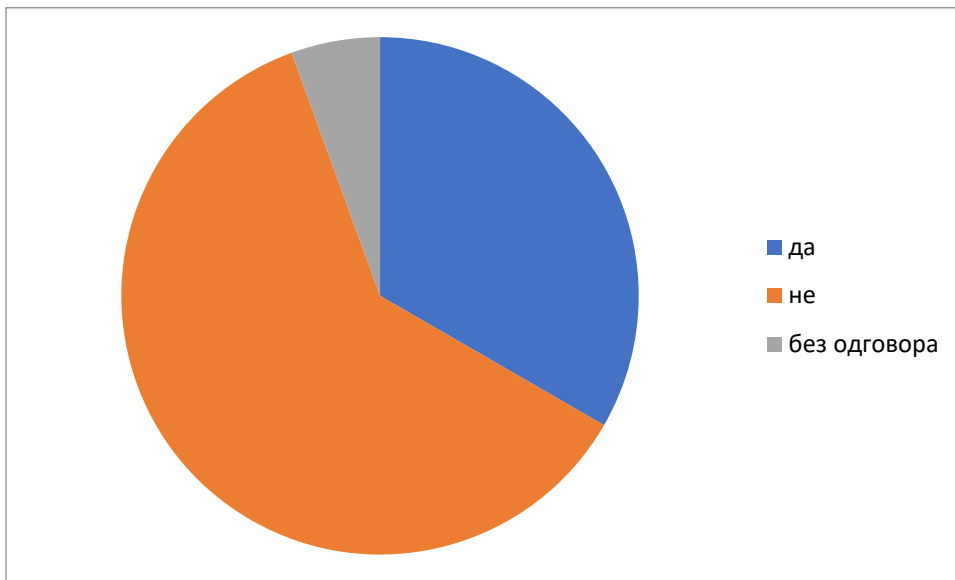
да	не	без одговора
10	24	2

2. Главни циљ жене је да се оствари у улози мајке

На ово питање, које је у уској вези са претходним, види се податак да је циљна група показала став, где $2/3$ испитаница јасно показују да улога мајке није главни циљ жене у данашњем друштву.

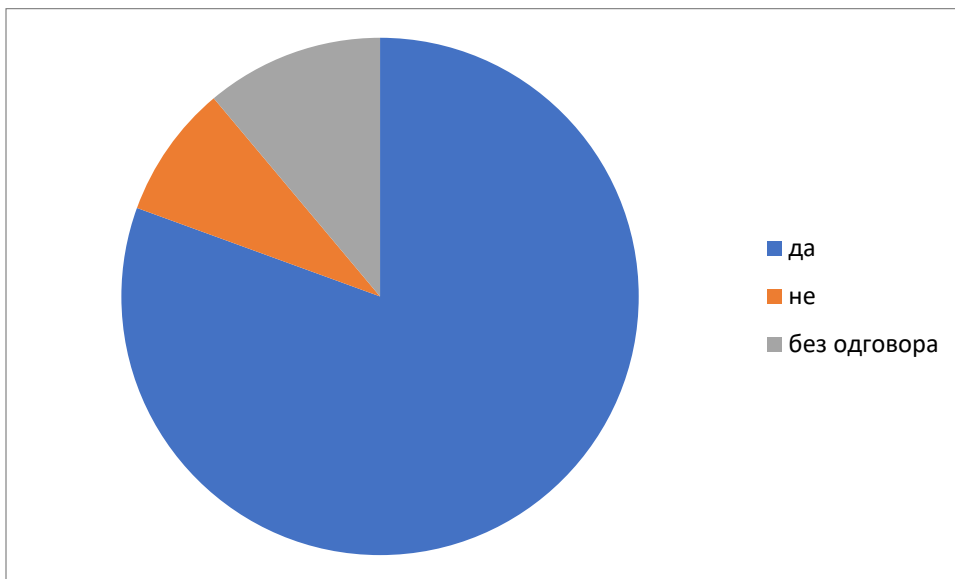
да	не	без одговора
12	22	2

3. Жена и мушкарац /треба подједнако да се старају о деци

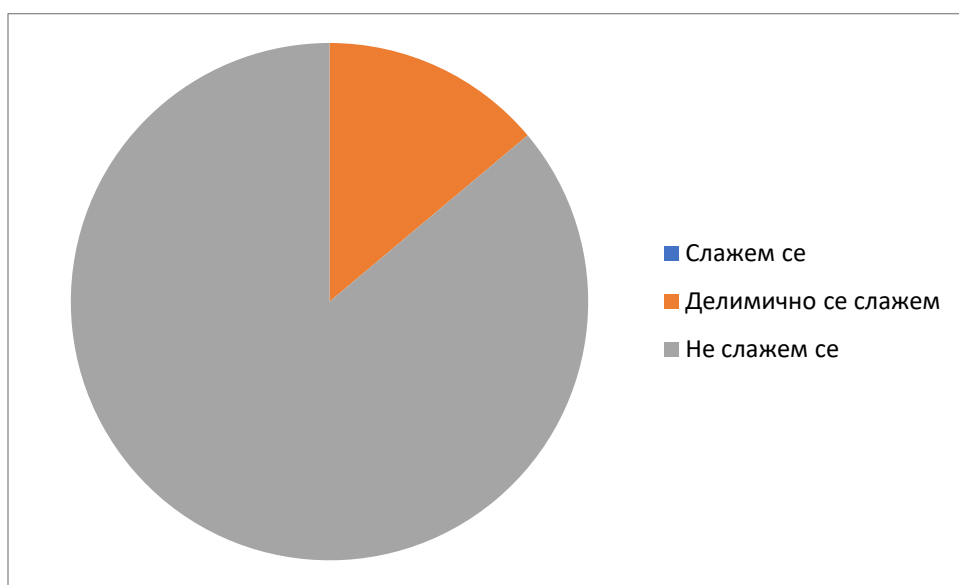
Подаци добијени овим питањем указују на јак родно-равноправни став у смислу поделе задужења око одгоја деце. У том смислу само три испитанице је одговорило са НЕ.

да	не	без одговора
29	3	4

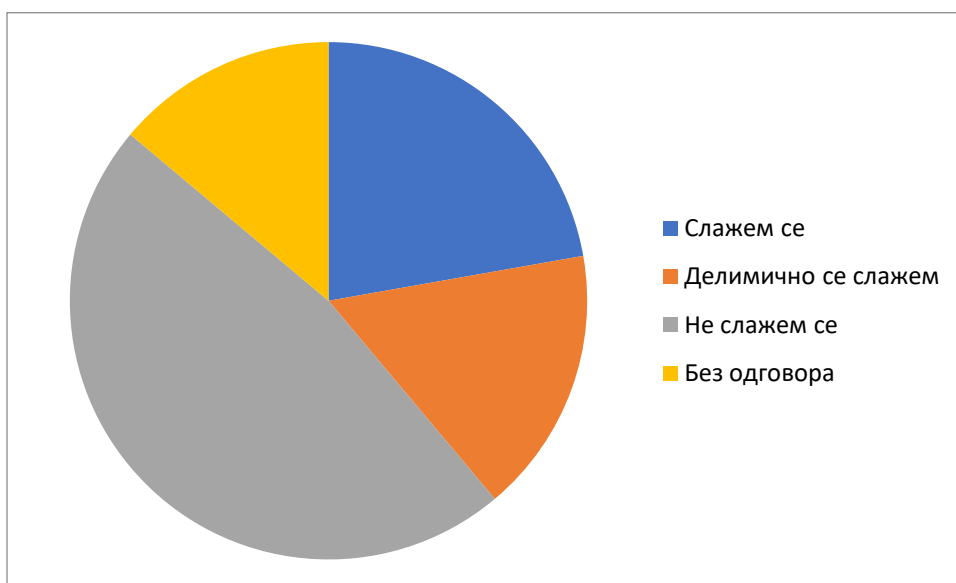
4. Жена треба да ради више кућних послова од мушкараца (пеглање, кување, прање...)

Слажем се	Делимично се слажем	Не слажем се
0	5	31

5. Жена кад добије децу не треба да ради већ да се брине о породици

Слажем се	Делимично се слажем	Не слажем се	Без одговора
8	6	17	5

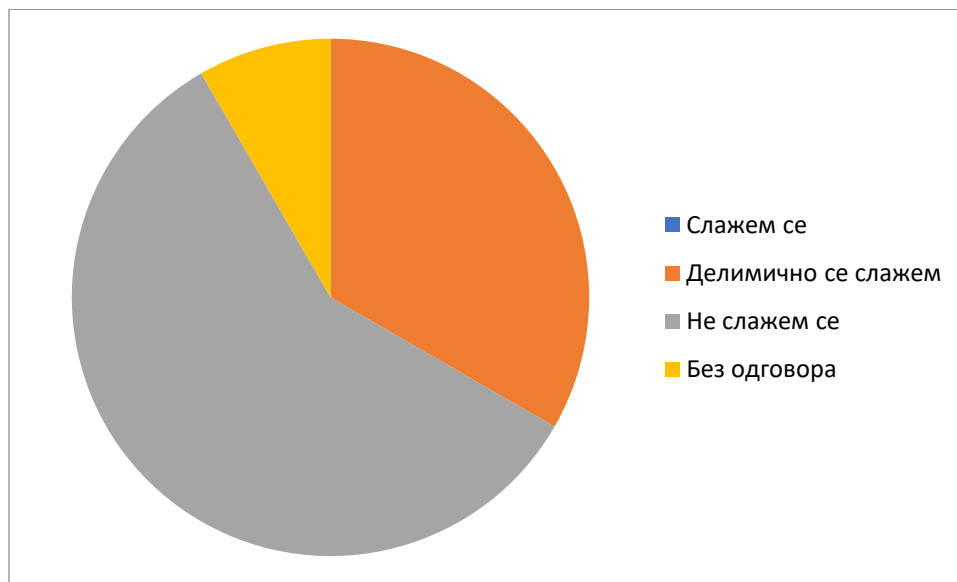

Увиђамо да се став према задацима који се тичу одгоја деце и финансијске самосталности жене, мајке, у погледу радног ангажовања након формирања породице и добијања деце, мишљења испитаница су још увек шаролика, делимично због неискства, а великим делом због утицаја традиционално-конзервативних ставова.

6. Мушкарци по природи имају више лидерских способности и природно је да буду руководиоци

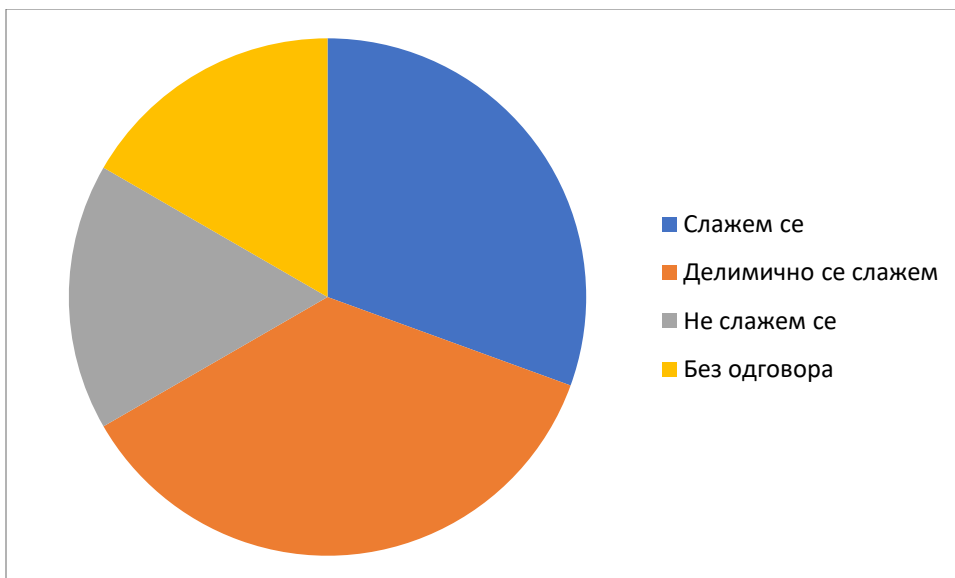
Дати одговори испитаница, јасно показују да још свест о једнакости права на релацији родне равноправности није јасно издефинисана и да је утицај средине и даље јак. Иако 2/3 испитаница имају јасан став да се не слажу са наведеном тврдњом, на малом узорку одговор Делимично се слажем, представља потенцијални велики негативни утицај у заједници.

Слажем се	Делимично се слажем	Не слажем се	Без одговора
0	12	21	3

7. Веће учешће жена у политичком животу доприноси развоју друштва

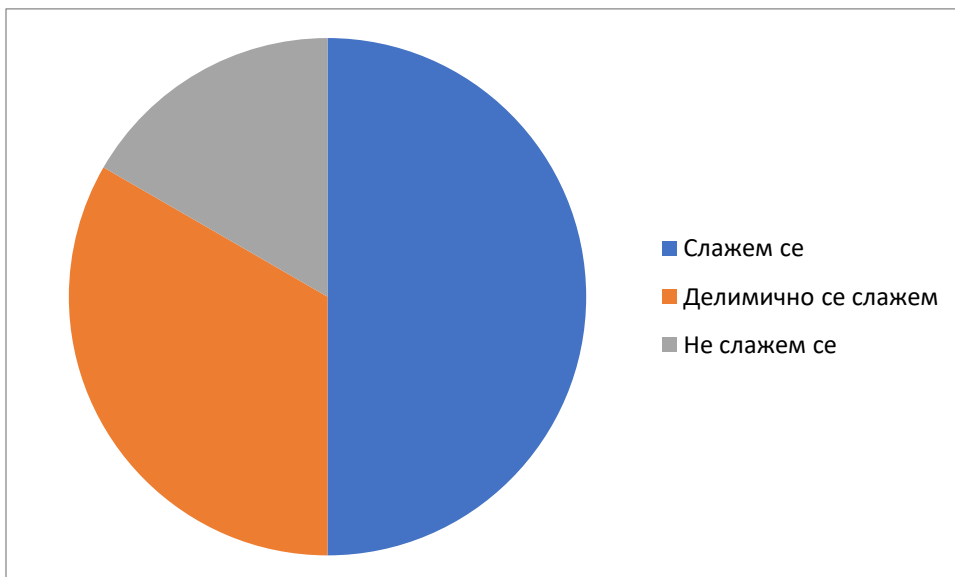
Слажем се	Делимично се слажем	Не слажем се	Без одговора
11	13	6	6

Политичка партиципација жена у јавном животу како на локалном, тако и на републичком нивоу није акцентована, те се у складу са тим и добијени одговори понашају. Испитанице се у великом броју изјашњавају са делимично се слажем, а то као индикатор упућује на то да је неопходно веће ангажовање свих у заједници у циљу оснаживања младих жена за политичку партиципацију.

8. Да ли си се икада осећао/ла неравноправно на основу припадности одређеном полу или роду?

Слажем се	Делимично се слажем	Не слажем се
18	12	6

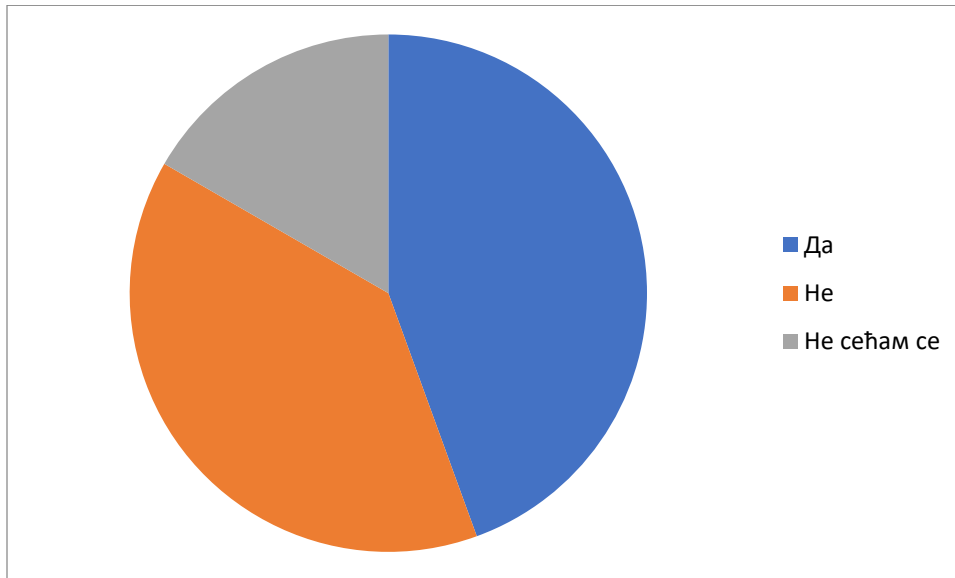

Половина испиганица се изјаснило са ДА што указује на висок проценат негативних искустава и осећања по питању неравноправности у друштву, активним срединама у којима се испитанице налазе, а на основу њиховог пола. Подаци наглашавају да је алармантна ситуација у смислу родне неравноправности.

9. Да ли си икада била/био изложен сексуалном, физичком, психичком, емоционалном насиљу, а да има везе са твојим полом?

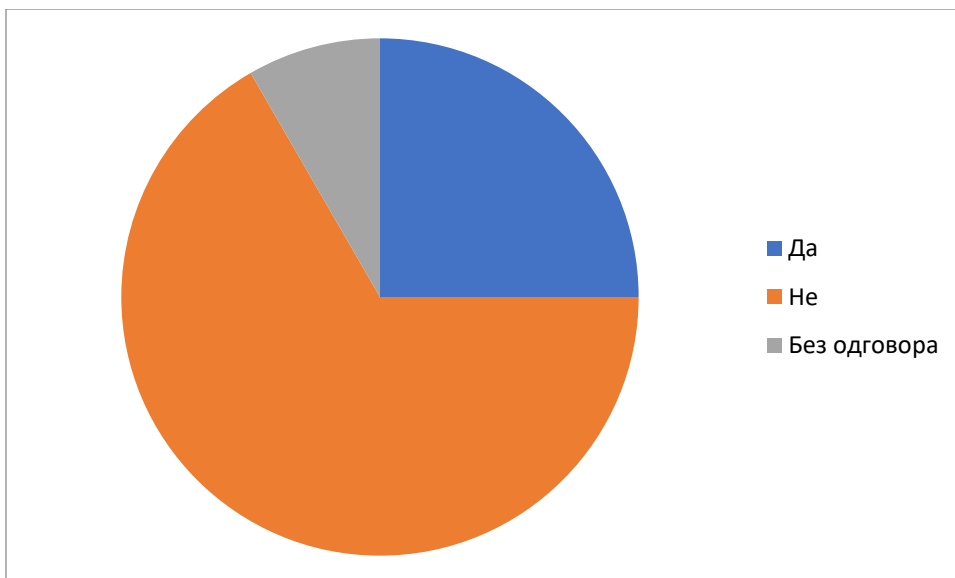
Да	Не	Не сећам се
16	14	6

Драматичан податак да је велики број младих жена већ био изложен некој врсти родно заснованог насиља, и ово је индикатор да оне живе у окружењу које је вискотолерантно на родно засновано насиље. 6 испитаница је оставило питање без одговора, што указује на то да нису желеле да се изјасне јер или нису препознале насиље које се над њима врши, или пак, иако је анкета анонимна, нису желеле да признају саме себи да се насиље над њима вршило. 14 испитаница тврди да над њима никада није било вршено насиље засновано на полу.

10. Да ли сматраш да је у неким ситуацијама оправдано да дечко девојци лупи шамар?

Да	Не	Без одговора
9	24	3

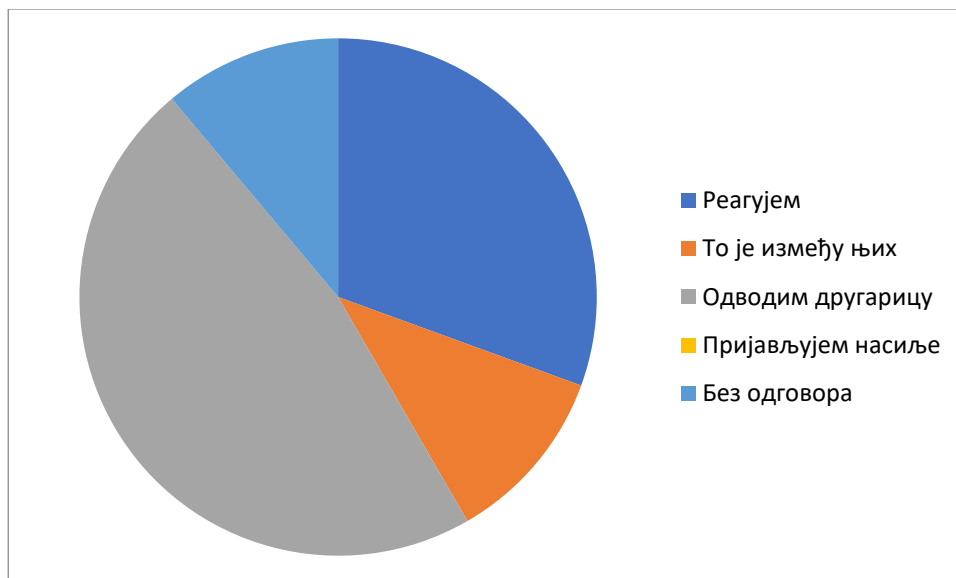
Велики број испитаница се изјаснио да није оправдано да дечко лупи шамар девојци, и то 24 од укупно 36 испитаница, 9 испитаница сматра да је то у реду, а 3 испитанице, оставиле су питање без одговора. Свакако да нам испитанице овим поручују да нема оправдања за лупањем шамара на релацији мушко-женско, али и то да су испитанице једнако одговарале на питање са незнатним разликама а тичу се места становања (урбана или рурална средина).

11. Изабери одговор који је најприближнији твом ставу:

Твоја другарица је доживела да јој партнер/ка са којом је у вези лупи шамар, како реагујеш?

- Реагујем одмах и прилазим партнеру/ки да се расправимо
- То је између њих па нека решавају
- Одводим другарицу и забрањујем јој да се убудуће виђа са њим
- Пријављујем насиље надлежним органима

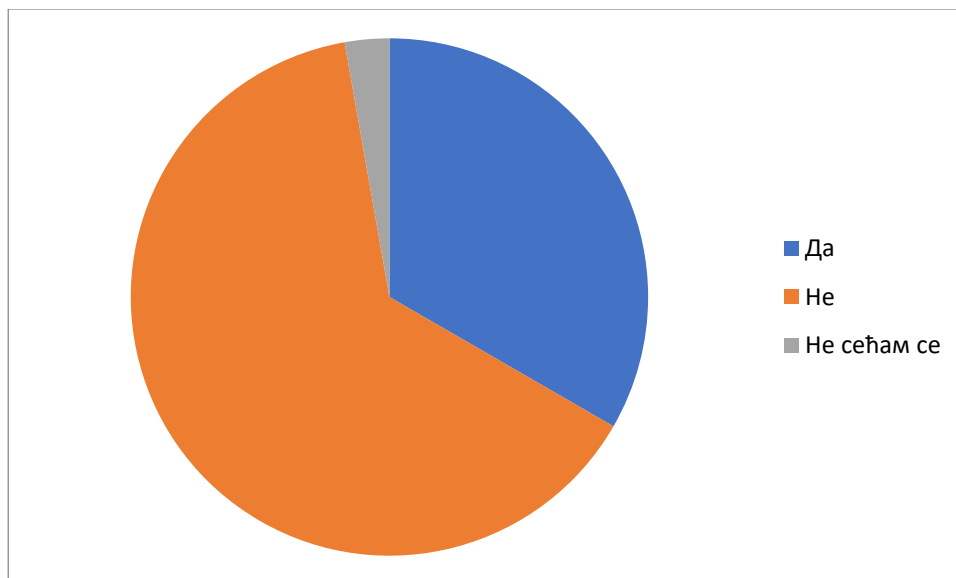
Реагујем	То је између њих	Одводим другарицу	Пријављујем насиље	Без одговора
11	4	17	0	4

Чак 17 од 36 испитаница би одвело другарицу са места насиља, док нити једна не би пријавила насиље. 4 испитанице би оставиле да пар сам расправи ситуацију, а 4 нису дале одговор на ово питање. Једанаест испитаница би реаговала у случају насиља и учествовала у њему. Видимо да свест постоји, да жртву треба склонити са места насиља, али и став да би реаговале и директно се укључиле у сукоб са насилником. Такав став би требало мењати и усмерити младе да се адекватно понашају у сличним ситуацијама, како не би већ озбиљну ситуацију погоршале у циљу заштите себе и онога ко трпи насиље, већ их треба усмеравати да се обратe надлежним службама.

12. Да ли си икада доживео/ла вређање у виду погрдних коментара на рачун физичког изгледа и облачења

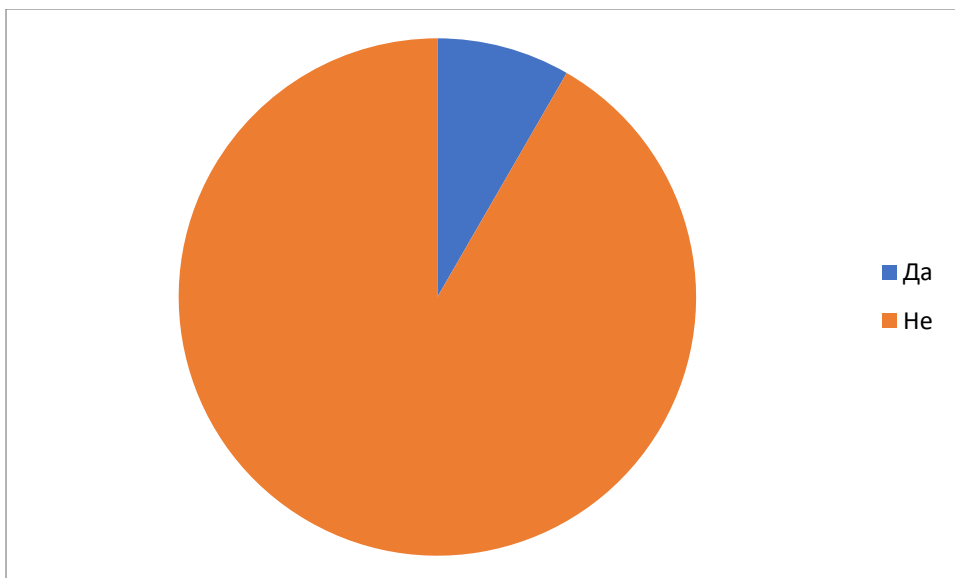
Да	Не	Не сећам се
12	23	1

1/3 испитаница се изјаснила да јесте доживела вређање у виду погрдних коментара на рачун физичког изгледа и облачења, што је висок проценат, а у разговору са њима, испитивачи су дошли до закључка да оне које су одговориле са не, нису успеле да препознају скривено вређање. Само једна испитаница се изјаснила да се не сећа ситуација које су питане. Како ове младе жене својим облачењем изражавају став према својим уверењима, класи и сл. што је изразито у данашње време, само вређање на основу физичког изгледа, нарочито у периоду у коме је циљна група, адолесценцији, може оставити значајни траг на психу испитаница.

13. Да ли се слажеш са тврдњом: „Младић који је био са много девојака је „фрајер“, а девојка која је била са много младића је „лака“

Да	Не
3	33

Овај графикон нам показује да је ово тврдња која полако мења ставове и схватања младих нараштаја женске популације. Скоро 100% испитаница је одговорила на ово питање са не, док су од укупно 36 испитанца, само 3 одговориле са да. Став 3 испитанице је условљен одрастањем у руралној средини, где су традиционалне норме и утицај средине јако изражени.

14. Изабери одговор који је најприближнији твом ставу: „На друштвеној мрежи испод слике девојке, дечко пише велики број погрдних коментара како реагујеш?”

- Одговарам на његове коментаре и подржавам га
- Одговарам на његове коментаре потпуно супротно од онога што је написао
- Игноришем коментаре
- Подржавам девојку и не одговарам на његове коментаре

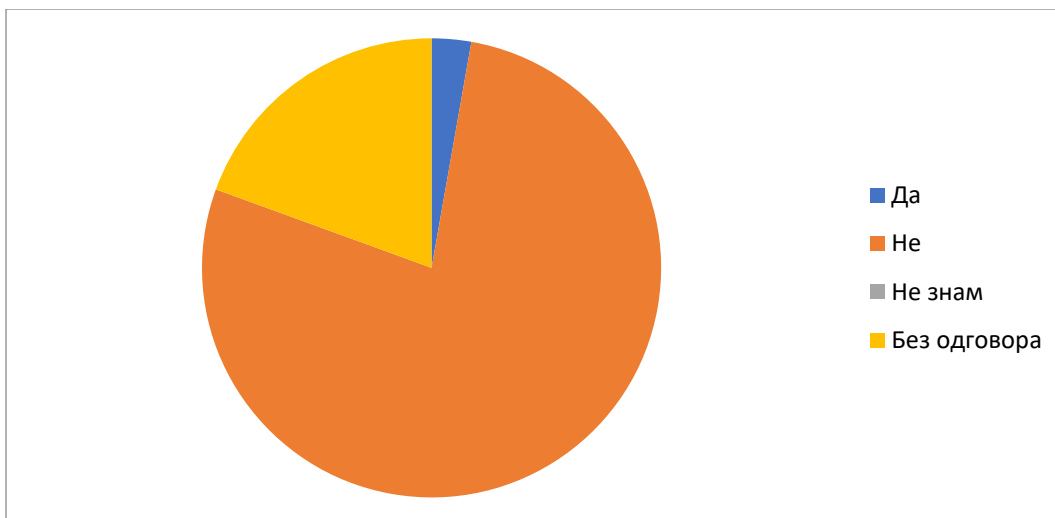
Подржавам га	Супротно од онога што је написао	Игноришем коментаре	Подржавам девојку	Без одговора
3	4	6	16	7

Циљ овог питања јесте истраживање по питању активног учешћа испитаница на друштвеним мрежама, какве су њихове реакције у погледу психолошког насиља које није условљено физичким присуством насилника. Како је коришћење друштвених мрежа и социјалних интеракција међу младима све више развијено у комуникацији, али и напретком техничко-технолошких средстава, дигитално насиље је неминовно. Оно се дешава на дневном нивоу, то је њихова свакодневица и претпоставка је да је велики број младих, препознао или не, доживео неку врсту дигиталног насиља.

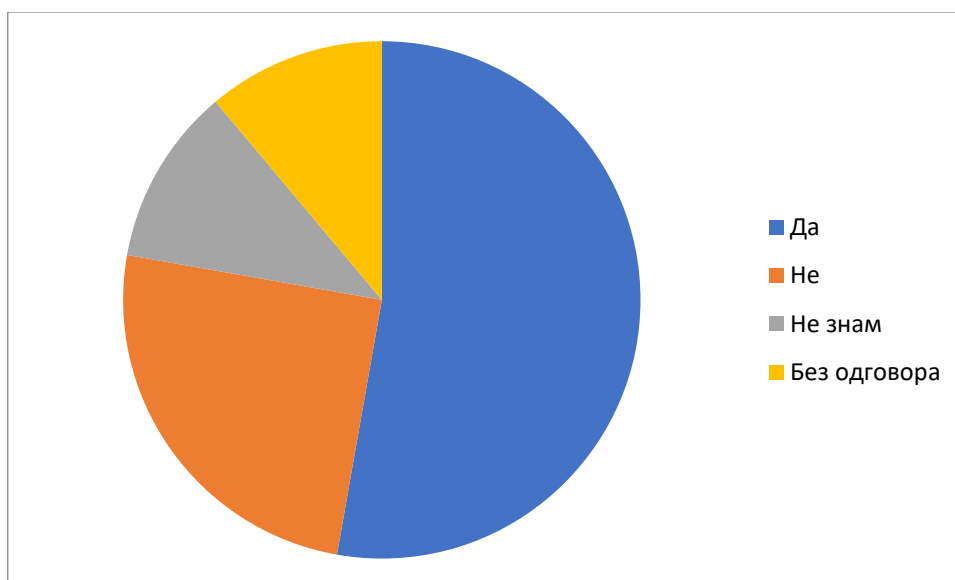
15. Сматраш ли да је ОК да партнер забрани другом партнеру да се изрази кроз лични стил облачења?

Да	Не	Не знам	Без одговора
1	28	0	7

16. Да ли си икада доживео/ла да се осећаш мање вредном због реченица: Како ћеш то ти? Немој, није то за тебе?

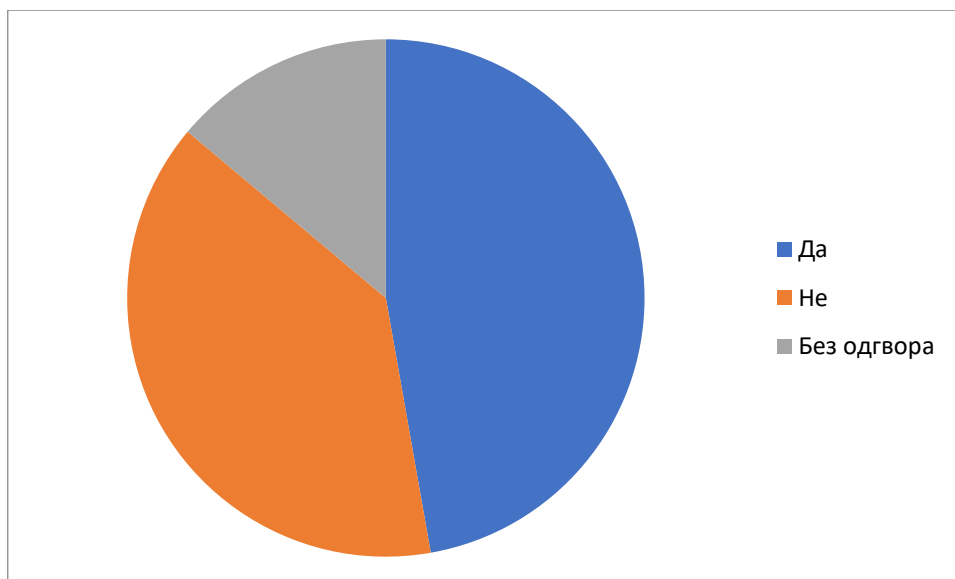
Да	Не	Не знам	Без одговора
4	19	0	4

Овде имамо приказ ситуације на задато питање, где је став испитаница поприлично јасан, да се укупно 19 од њих изјаснило да је доживело ситуацију у којој су јој говорили да то није за тебе...кроз интерактивни догађај и постављање питања од стране испитивача, дошло се до закључка да се на младе жене поприлично употребљава овакав вид обесхрабривања. Ситуације су биле разне, од облачења, обављања неких рутинских радњи, усмеравања у смислу образовања, и већина испитаница је потврдила да су углавном блиски људи (породица и пријатељи) углавном вршили над њима овакав вид и уливали им несигурност.

17. Да ли си икада због физичког/вербалног/емоционалног насиља имао/ла потребу да се обратиш психологу?

Да	Не	Без одговора
17	14	5

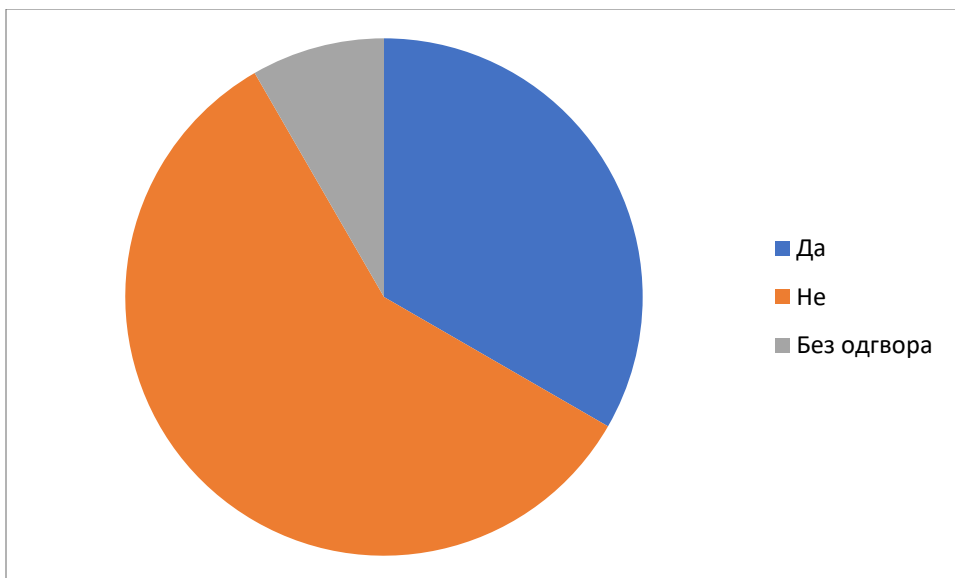

У оквиру овог питања 17 испитаница је одговорило да је имало потребу да се обрати психологу због претрпљеног насиља, што нас опет враћа на висок степен оних над којима је насиље вршено. 14 испитаница није имало потребу за тим, а 5 испитаница је оставило питање без одговора. У овом случају, лјакно је важно да се младим пружи могућност за подршком у коју би имали поверење, али и да ће добити адекватну помоћ.

18. Да ли знаш неки програм који се бави оснаживањем жена или родно заснованом насиљем?

Да	Не	Без одговора
12	21	3

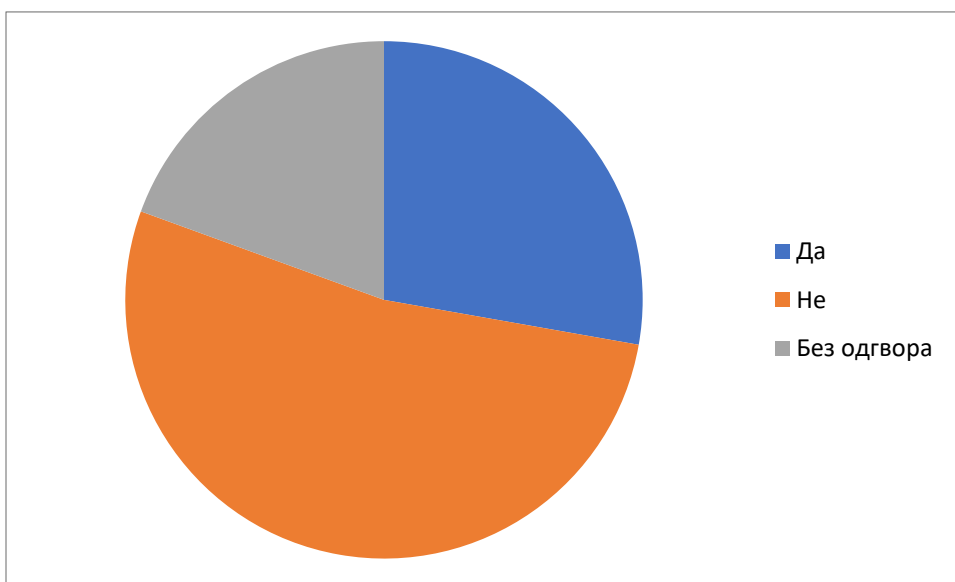

Јасно је показано у графикону да је степен укључености младих оснаживање на ниском нивоу, 21 се изјаснило са НЕ, а то је више од половине испитаних. На основу прикупљених података, стиче се утисак да младе жене и девојке из урбаних средина, нешто више знају о програмима који се баве оснаживањем жена, док је мали број оних из руралних које имају икакве информације у вези тога.

19. Да ли си икада учествовао/ла у таквој активности?

Да	Не	Без одговора
10	19	7

Графикон показује да су млади недовољно информисани о програмима за оснаживање, где се, када реализују, које све врсте оснаживања, метода и техника постоје. Одговорност за такву ситуацију можемо пребацити на локалну заједницу, образовни систем, али неформално образовање. Од укупног броја 19 учесница чак није ни чуло за икакав програм, 7 је оставило ово питање без одговора, а 10 учесница је чуло али није учествовало у тим програмима.

20. Колико си задовољан/на квалитетом и бројем програма који се баве оснаживањем девојака о родно заснованом насиљу у месту у коме живиш

У потпуности задовољан	Делимично незадовољан	У потпуности незадовољан	Без одговора
3	17	10	6

Укупни изглед знања указује на то да младе жене и девојке које су учествовале у некој радионици, округлом столу и слично а тичу се броја програма и квалитета програма по питању оснаживања жена указује да нема довољно радионица које би ове младе жене информисале, да оне немају довољно предзнања о њиховом постојању, а да постоји простор да се све надомести. Требало би активно укључити ОЦД, које се баве питањима родне равноправности, образовни систем и системе заштите као и релевантне институције. Одговори испитаница које нису учествовале ни у једном програму за оснаживање нису узети у обзир.

Закључак – родна равноправност, ментално и репродуктивно здравље

Овде можемо приметити различите ставове, искуства испитаница, али гледано као групу, мали је број младих који су у потпуности упознати са родном равноправношћу, менталним и репродуктивним здрављем. Овде се до података о менталном и репродуктивном здрављу долазило на основу испитивања учесница од стране предавача у директном разговору, те резултати не одступају ништа више у погледу знања од анализе ове анкете. Забрињавајући су подаци који указују на степен оних које су доживеле неку врсту насиља, ограничавања слободе права избора, те да је доминантан патријархални приступ посебно код испитаница из руралних средина.

Свакако да је неопходно унапредити број квалитетних програма који се баве питањима родне равноправности, поготову код ове циљне групе, јер је аларматан податак да велики број њих није чак ни чуо да оснаживање и едукације овог типа и постоје.

Закључак групе за истраживање јесте да је неопходно да се више говори о темама, да се укључе у формално образовање, да се неформално образовање активира више на овом пољу а да надлежне институције, локалне самоуправе, канцеларије за младе и слично, обезбеде да програми буду доступни свим младима без обзира на место становања, пол, религију, националности...

Трећа група питања

ПРЕДУЗЕТНИШТВО

Добре пословне идеје нису стране великом броју младих у Србији. Међутим, неопходна им је већа подршка на путу ка успеху, јер им углавном недостаје претходно искуство. Пут од идеје до реализације је дугачак и комплексан. Том путу идеја јесте предуслов, али мора постојати и добар тим, приступ финансирању како би се развијала та идеја, пласман производа или услуге и излазак на нова тржишта.

Покретање сопственог посла је велики изазов, јер оног тренутка када се региструје, правно лице почиње да генерише трошкове. Пре регистрације правног лица мора да се осмисли производ или услуга која се нуди, да се пронађе тржиште, обезбеди финансирање, промовише производ или услугу и још много тога. Анкета је спроведена у оквиру програма „Од снажне девојчице до јаке жене“, финансираног од стране Министарства за бригу о породици и демографију, Републике Србије.

Анкетирања овог типа су немало ретка када говоримо о циљној групи 16-19 година, а огледа се у добијеним информацијама о ставовима према предузетништву у Србији. Ми смо покушали да анализом овог анкетирања идентификујемо препреке младима да се укључе у привредне токове и на основу тога дођу до samozapošljења. Један од важних података који је добијен анкетирањем јесте тај да ученице сматрају да образовање није довољно за покретање пословања. Исто тако да тржиште рада није усклађено у довољној мери са образовним системом, можемо ове податке посматрати као јасне индикаторе недостатака у оквиру образовног система.

По мишљењу већине, политичка ситуација негативно утиче на развој бизниса и може се тумачити као опомена да су одређене промене неопходне. Треба нагласити да знатан број ученица сматра законску регулативу и бирократију као битну препреку за покретање пословања и samozapošljавање. Анкетиране ученице корупцију, непотизам сматрају великим проблемом, што треба посматрати као сигнал. Позитиван податак јесте да већина сматра да мања средина није препрека за покретање пословања, што је веома важно сазнање у контексту развоја малих и средњих предузећа у мањим местима, као мотора развоја економски неразвијених региона у Србији.

Ученице би требало да кроз процес образовања буду оспособљене предузетничким вештинама, међутим анкетирање је показало низак проценат одговора који се односе на препознавање праве прилике. Боља припремна едукација у овој области би помогла младима да развију предузетничке компетенције које ће бити корисне за њихов будући посао.

Питања предузетништва односе се на тренутно стање и опште ставове младих према samozapoшљавању, предузетништву и започињању сопственог пословања. Рефлексије су типичне за средину као и на основу демографско-социјалних података добијених из Општих питања анкетног листића. Увид у ставове и искуства младих девојка и перцепцију везе између ставова према предузетништву и samozapoшљавању, могуће је издвојити неколико специфичних циљева:

- 1) Испитати предзнања о предузетништву,
- 2) Навести на samozapoшљавање

Анкетиране су током радионица упитане за компетенције и вештине које су стекли кроз формално образовање, а тичу се предузетништва. Сви се слажу да нису научили кроз формални образовни систем, те да је сво знање било засновано на теорији. Сложили су се да су стекли понеке вештине попут презентације и писања семинарских радова, али да им такође недостају многе вештине које су им потребне. Коментарисале су постојање курсева, семинара и радионица у склопу неформалног образовања, али су се сложиле да би то требало бити укључено у формални систем образовања, посебно када се ради о предузетничким вештинама и одређеним способностима и квалификацијама везаним за тражење посла. Вештине које би хтеле да стекну су комуникативност, представљање послодавцу, писање мотивационог писма и службених писама на страним језицима, опхођење с људима, све у свему, делимично везано за каријерно вођење и саветовање. Један од битних фактора који се издваја, а који је од изузетног значаја код полазница радионица је и проблем тражења радног искуства при запoшљавању од стране послодавца.

Такође, део испитаника закључује како није поштено што немају сви права на стручну праксу, јер је услов да особа није без радног стажа. Предлог једне од испитаница је био да би се можда могао наћи компромис у неформалном раду, волонтерском, који би се валоризовао на одређен начин, на пример да иде само радни стаж.

Свим анкетираним се свиђа могућност стицања стручне праксе уз накнаду, односно волонтирања на радном месту у одређеном временском периоду, али сматрају да ни то није трајно решење, јер кад прође тај временски период, поново велики број младих остаје без посла.

Нелогичности понајвише проналазе у тражењу радног искуства у огласима за посао, а истовремено су суочени са немогућношћу стицања радног искуства. Разлог незапoслености младих сигурно није само недостатак радног искуства, а што се може спречити увођењем радне праксе током школовања, већ и неусклађеност професионалне структуре са потребама тржишта рада. Посебно ризична група су млади без квалификација, млади с посебним потребама, младе мајке, младе особе са инвалидитетом и посебним потребама. Уз формално

образовање и радно искуство за развој младих и запослење важне су и такозване soft skills вештине, информатичка писменост и познавање страних језика како би у будућности конкурисали и на европском тржишту рада. Труд и рад и воља током школовања кроз формалне и неформалне облике образовања према њиховом мишљењу, није нимало цењен и вреднован у друштву и самим тим су директно спречени у настојању да се професионално усавршавају, да се запосле у струци или да крену у авантуру samozapošljavanja.

Оно што истичу јесте суочавање са другим последицама које проистичу из незапослености, а то је продужен боравак у родитељском дому и све касније осамостаљивање, немогућност даљег усавршавања и стицања нових знања и вештина, немогућност путовања, низак животни стандард, недостатак перспективе, ризик од сиромаштва и социјалне искључености.

Незапосленост младих може довести до отуђења од демократских и политичких збивања и активног учешћа у различитим сферама друштвеног живота.

Циљ анкетања и анализе је подизање свести шире јавности као и привредних субјеката и младих женских особа, пружање бољег разумевања положаја младих у сфери samozapošljavanja и идентификовање изазова са којима се младе жене суочавају.

1. Да ли си се сусретао/ла са термином предузетништво?

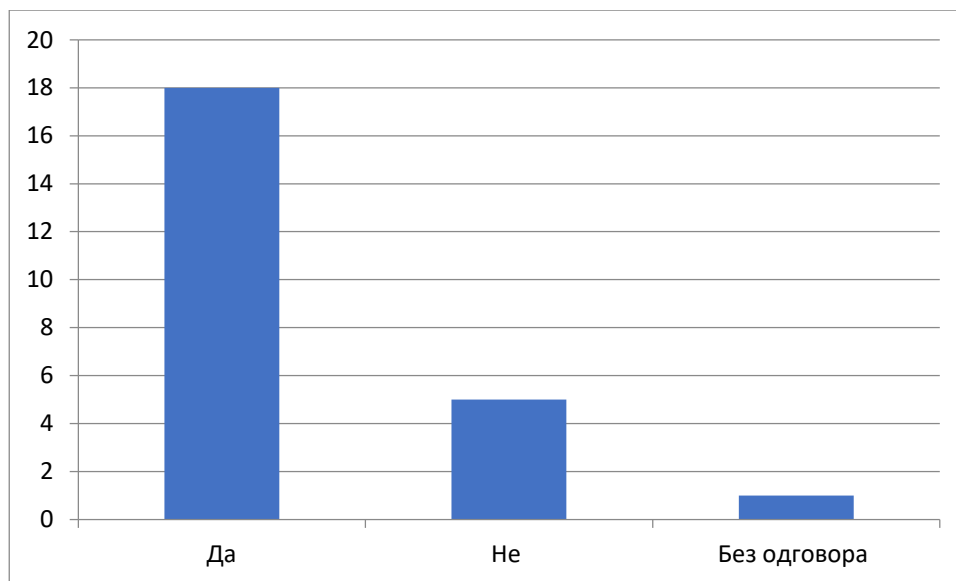
Да	Не
19	5

На основу прикупљених података од укупно 24 испитанице, 19 је упознато са термином предузетништво, док 5 није.

2. Да ли си упознат/а са термином предузетник и које особине мора да има?

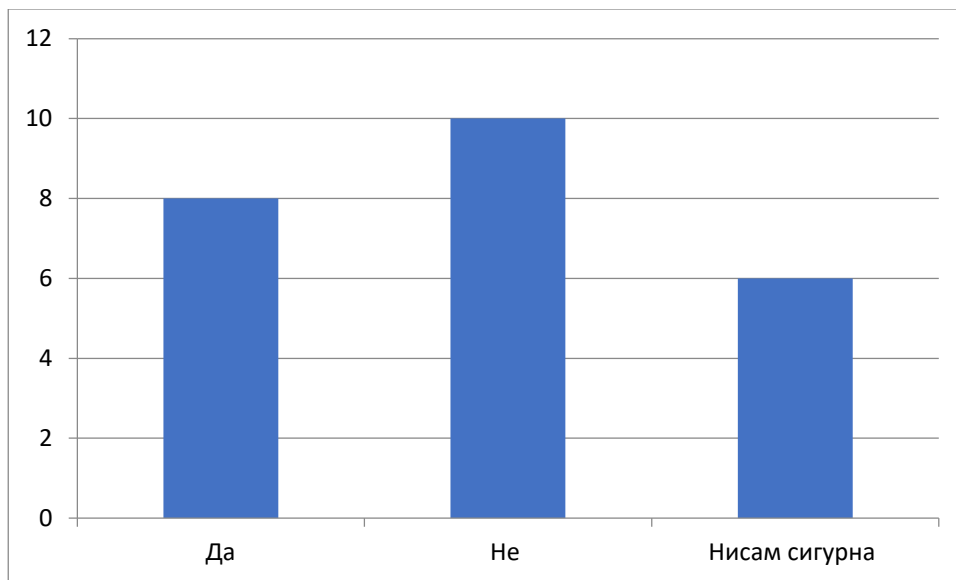
Да	Не	Без одговора
18	5	1

Само једна испитаница није упозната са термином предузетник и које особине би требало да има. На основу разговора са њима, дошло се до закључка да иако полазнице знају значење термина предузетник, нису потпуно упућене у особине које би требало да има, карактеристике предузетника и мoгивацију.

3. Да ли знаш шта је то микро, мало, средње предузеће?

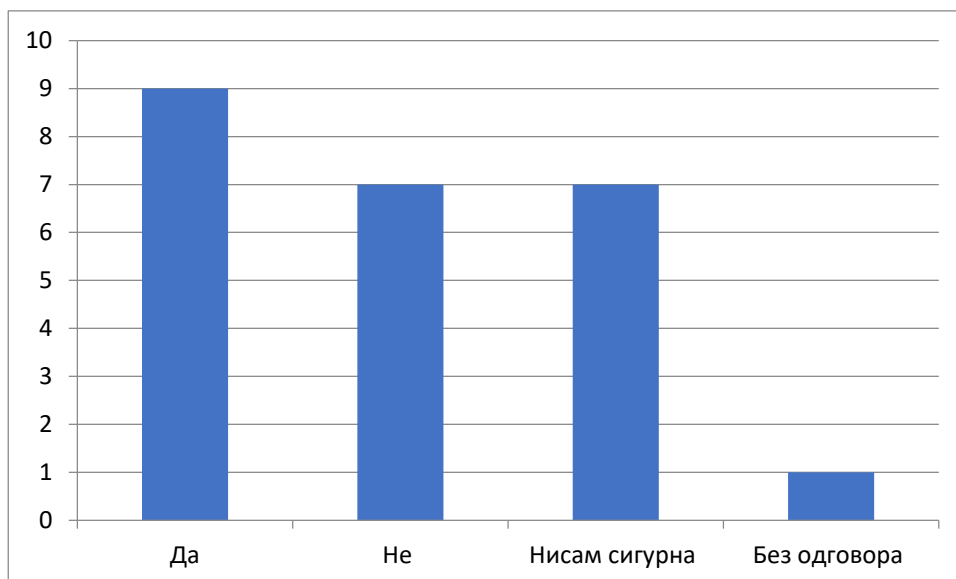
Да	Не	Нисам сигурна
8	10	6

Нејасни су појмови микро, мало и средње предузеће. Испитанице су начелно знале шта појам/термин значи али нису знале да дефинишу разлике између њих и њихове карактеристике.

4. Да ли знаш шта је то бизнис план и од чега се састоји?

Да	Не	Нисам сигурна	Без одговора
9	7	7	1

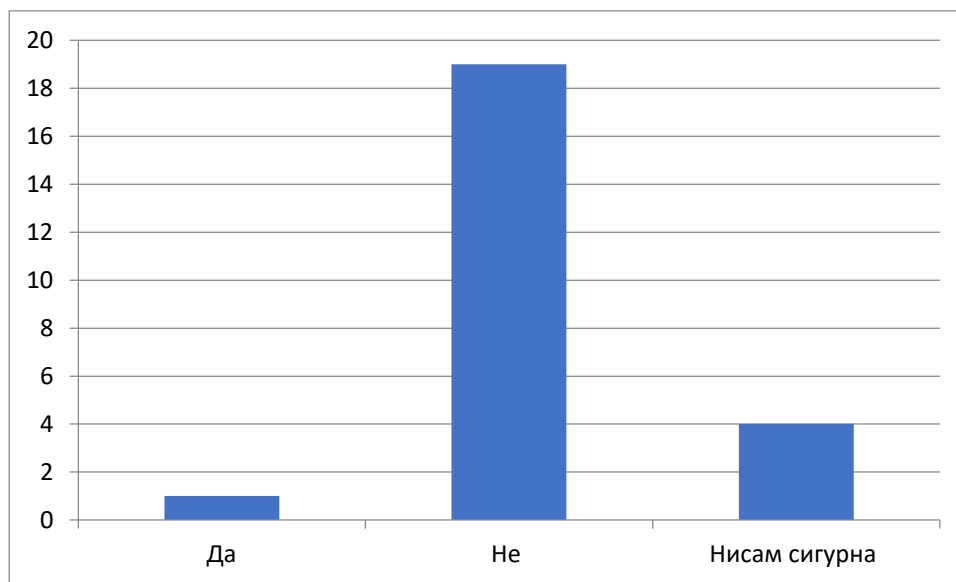

С обзиром да се о предузетништву у школи не учи, можемо рећи да су добијени резултати очекивани, јер показују јасно не разумевање постојања бизнис плана, чему служи, од чега се састоји и који му је коначно циљ. Употребна вредност бизнис плана није препозната од стране испитаница.

5. Да ли знаш које су законске регулативе у Републици Србији на снази по питању оснивања сопственог посла?

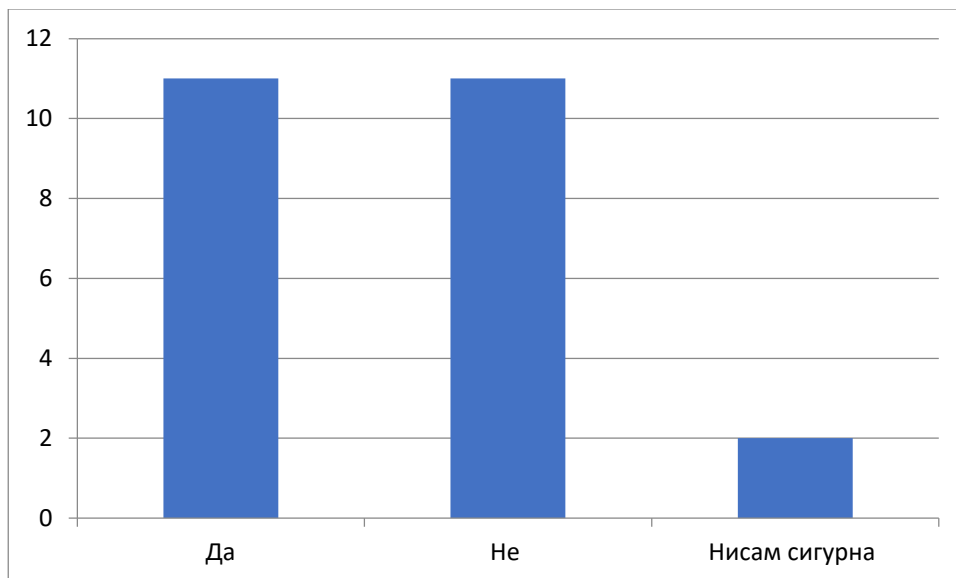
Да	Не	Нисам сигурна
1	19	4

Јасно је из графикана да учеснице уопште нису упознате са законским регулативама Републике Србије, да до сада нису имале нити потребе нити су биле у ситуацију да имају сазнања о њима, да су им представљени модели о законским регулативама биле делимично конфузне. Објашњени су им путеви приликом оснивања сопственог пословања, начини на који могу лакше да отпочну сопствени посао, али предзнања о томе су на врло ниској разини.

6. Да ли си упознат/упозната са термином Омладинско предузетништво

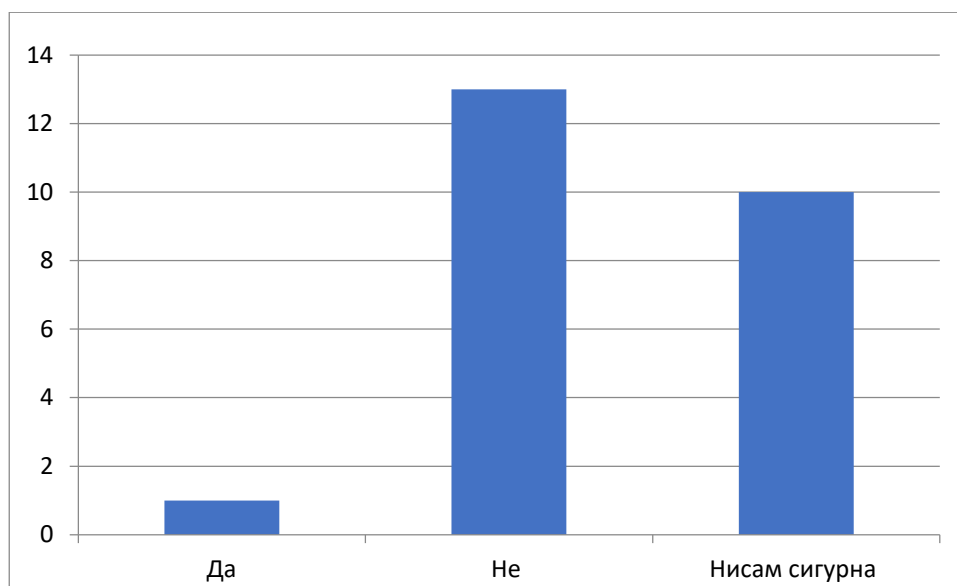
Да	Не	Нисам сигурна
11	11	2

Добијени одговори путем анкетања учесница у радионици индикују да је половино сазнање о Омладинском предузетништву, предностима његовог коришћења и сазнања о постојању институција које се баве омладинским предузетништвом. Требало би на више разина младе људе информисати о могућностима за пословање, самозапошљавање или отпочињања сопственог пословања.

7. Колико си упозната са активним мерама Републике Србије?

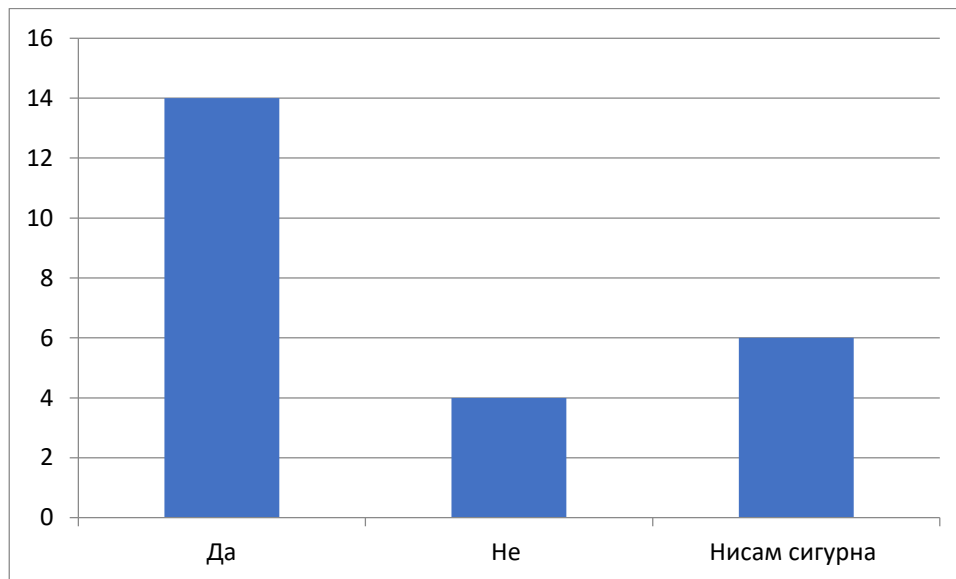
Да	Не	Нисам сигурна
1	13	10

Очигледно да активне мере Републике Србије нису довољно промовисане у узрасној циљној групи, те да учеснице нису имале довољно информација о томе које све мере Влада РС пружа, поготову јер се предузетништво, које би евентуално обухватило модуле са подстицајним средствима РС, се не изучава нити у основношколском нити у средњешколском образовању, што у знатној мери редукује знања о могућностима које Влада РС пружа.

8. Да ли постоје услови за пословање у Србији?

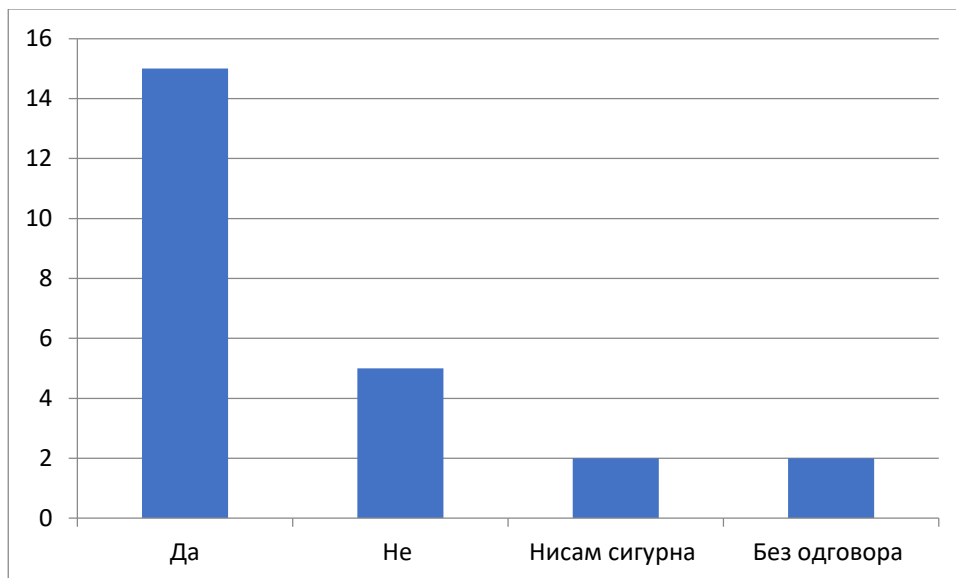
Да	Не	Нисам сигурна
14	4	6

Више од половине учесница је уверено да постоје услови за пословање у Србији, док су се 4 изјасниле да не постоје, а 6 испитаница је изјавило да није сигурно.

9. Да ли постоје препреке за бављење предузетништвом?

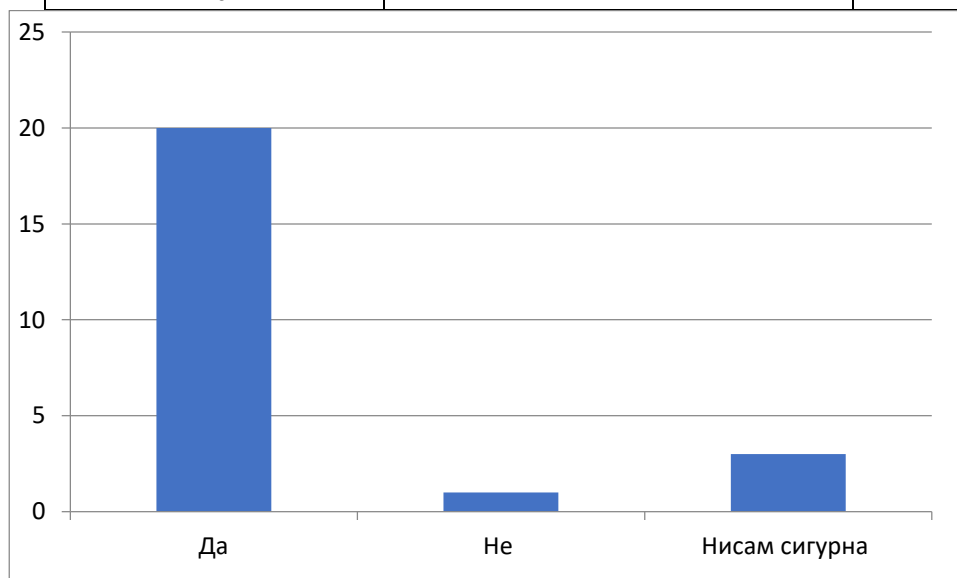
Да	Не	Нисам сигурна	Без одговора
15	5	2	2

На основу анкетних листића од 24 испитанице, 15 је одговорило позитивно, 5 негативно, две испитанице су се изјасниле да нису сигурне, док су два анкетна листића остала непопуњена за ово питање. У разговору са предавачем, стиче се утисак да млади испитаници нису спремни да се интегришу у пословно окружење и размишљају у правцу оснивања сопственог пословања. А као највећу препреку у усменом излагању истичу финансијску сигурност и нестабилну ситуацију у РС.

10. Да ли поседујете идеју за бављење сопственим бизнисом?

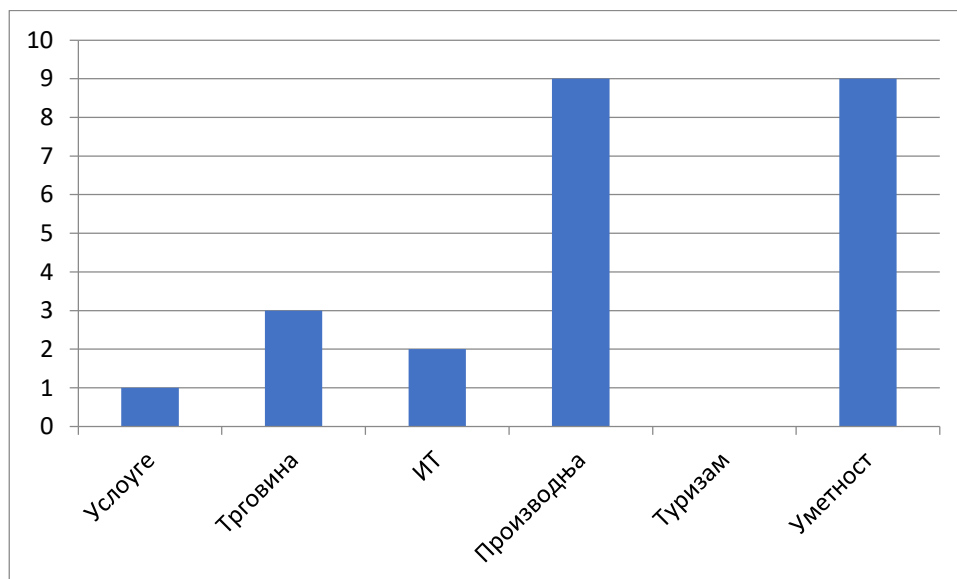
Да	Не	Нисам сигурна
20	1	3

На ово питање испитанице су одговориле у 80% са да, 15% са нисам сигуран, а 5% је одговорило са не. С обзиром да је дискусија текла у смеру којом врстом приватног пословања би се бавиле, идеје су се низале али су све биле општег карактера и нејасно дефинисане. Види се јака жеља и воља младих за сопственим пословањем, али у недостатку знања о предузетништву, види се њихова слабост.

11. Ако би постали предузетник на које од понуђених области би било усмерено пословање?

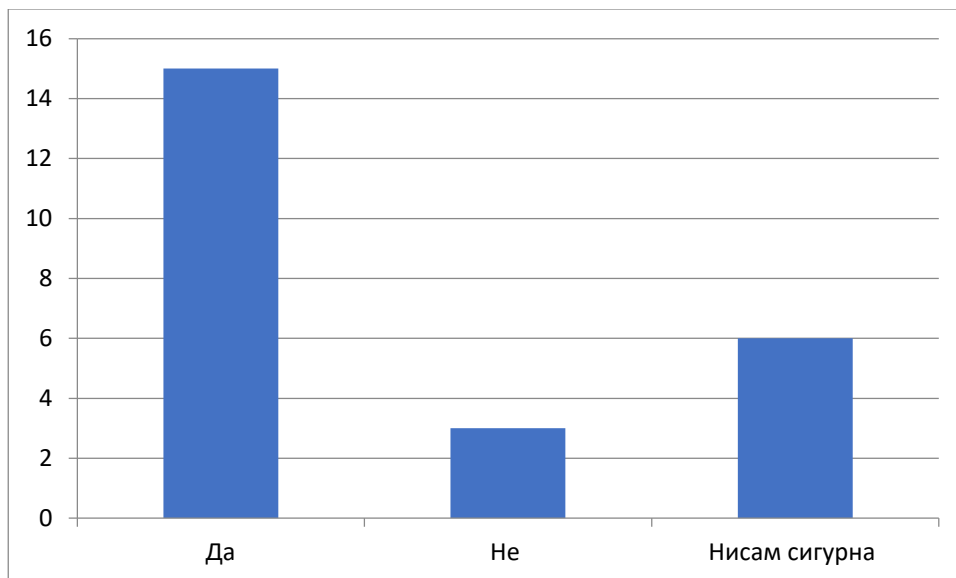
Услуге	Трговина	ИТ	Производња	Туризам	Уметност
1	3	2	9	0	9

На основу графикана можемо видети ка којој области је усмерен став младих по питању пословања. Изненађује податак да би само једна особа била заинтересована за услуге, и тек две особе за ИТ. Највећи број испитаница се изјаснио за производњу и уметност. За туризам, нема нити једне особе заинтересоване.

12. Да ли постоје услови за пословањем, покретањем сопственог бизниса у Србији

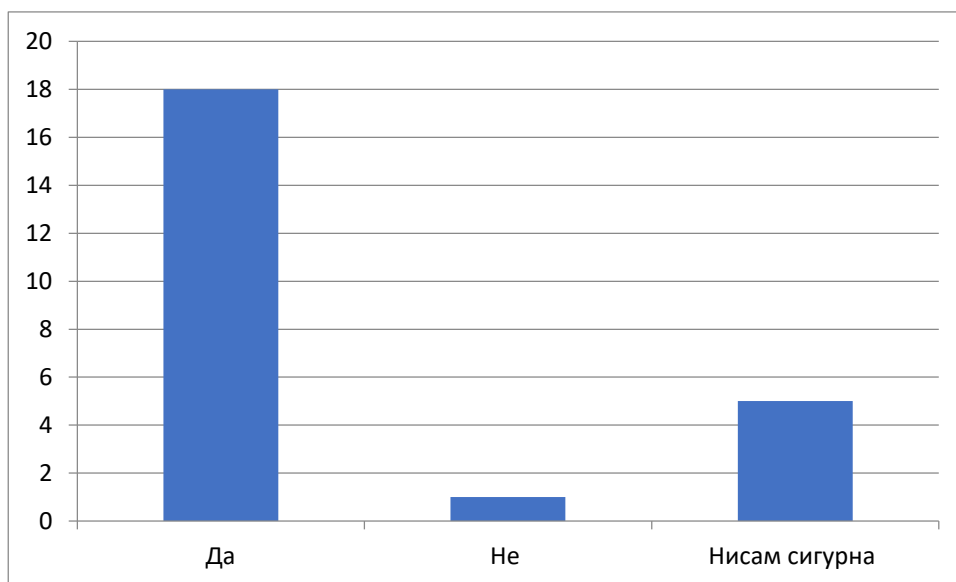
Да	Не	Нисам сигурна
15	3	6

Што се услова за пословање у Републици Србији тиче, испитанице су се изјасниле у великом броју да услови постоје, и то 15 особа, док се 3 особе изјасниле да услова нема, а чак 6 особа изјаснило се са нисам сигуран. Велики проценат испитаница препознаје предности сопственог пословања и услова за пословање у нашој земљи, али са недовољно формираним предзнањима. Излагањем предавача, предочено им је шта је све неопходно за сопствено пословање, сложио се са њима да услова и ресурса има, али да нису потенцијали искоришћени.

13. Да ли озбиљно размишљате да покренете сопствено пословање?

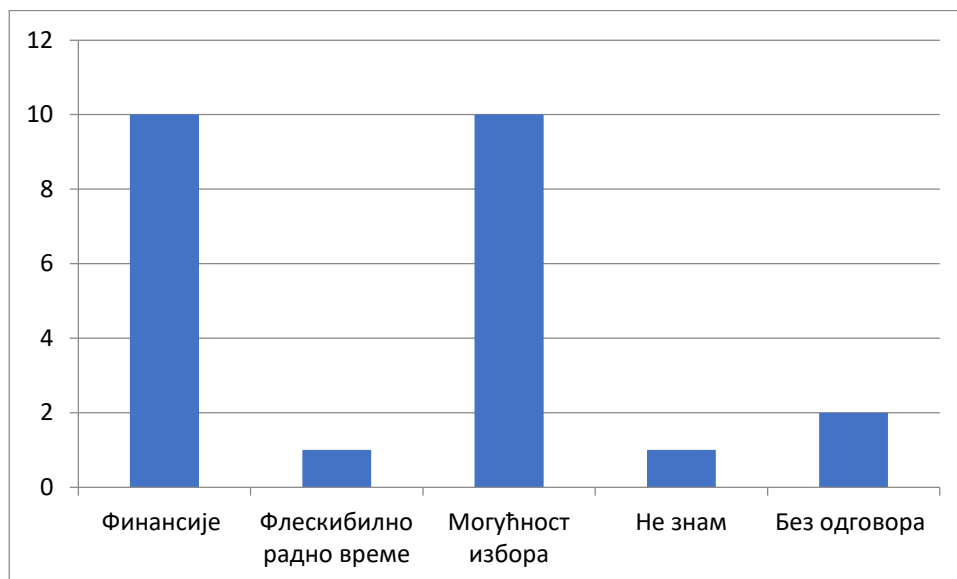
Да	Не	Нисам сигурна
18	1	5

Добијени резултати су изненађујући, с обзиром на одговоре претходних питања, али у току разговора са предавачем, истакнута је жеља за независношћу и осамостаљивање као разлога за покретањем сопственог пословања. Иако није било речи о којој врсти пословања би се радило у овом делу испитивања, чак 18 испитаница се изјаснило позитивно, негативно само једна, а несигурност је исказало 5 учесница.

14. Ваши разлози за бављење сопственим бизнисом?

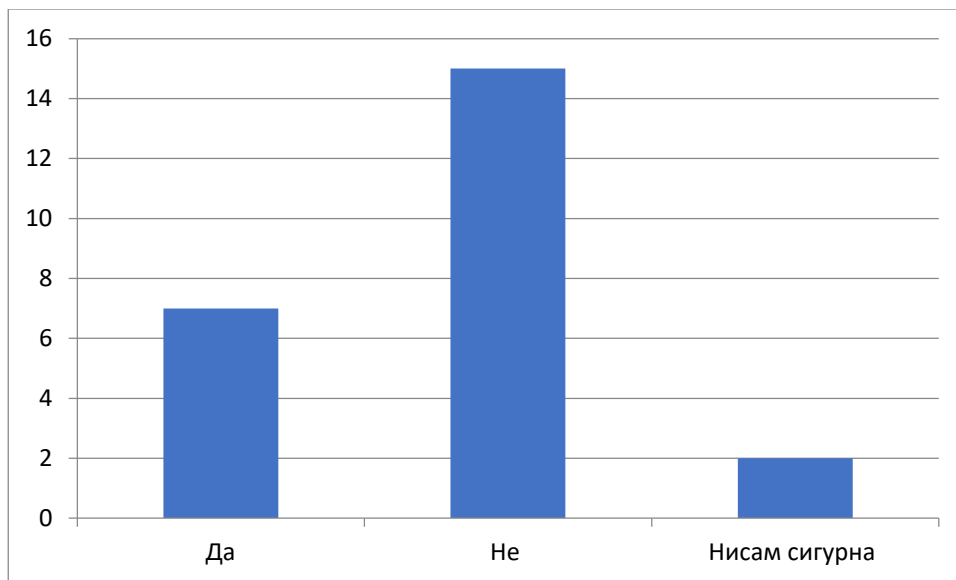
Финансије	Флексибилно радно време	Могућност избора	Не знам	Без одговора
10	1	10	1	2

Понуђени одговори дати су испитаницама, које су у скоро 50% одговориле и то на финансије и могућност избора као главне разлоге за бављење сопственим послом, док је без одговора било 2 анкетна листића, 1 учесница је одговорила са не знам, а флексибилно радно време као индикатор за бављење сопственим послом је селектовала само једна учесница.

15. Да ли знате како се прави бизнис план?

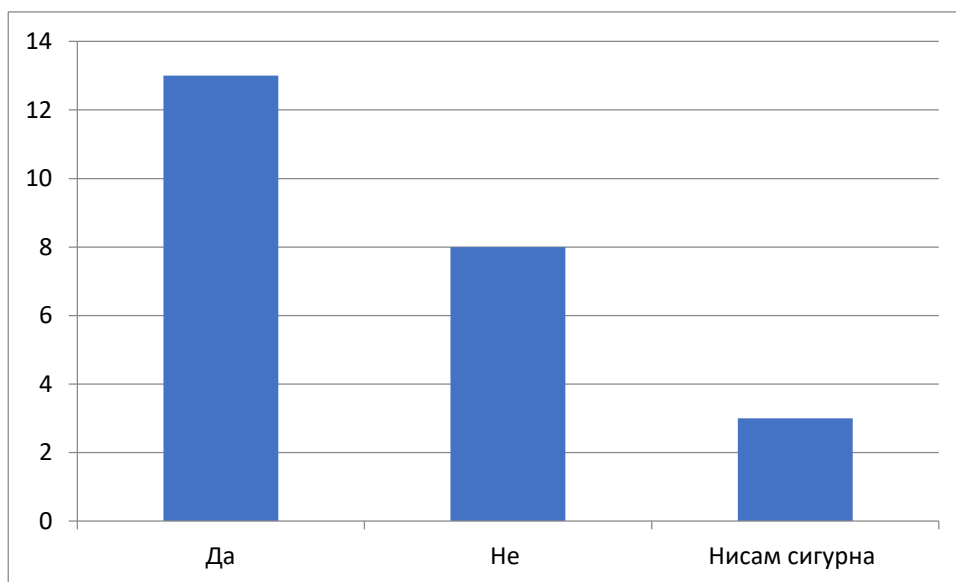
Да	Не	Нисам сигурна
7	15	2

Велики број испитаница не зна како се прави/конструише бизнис план, и то њих 15, две нису сигурне да знају како би то урадиле, а седам њих се изјаснило да зна да уради бизнис план. С обзиром да се у школама не изучава како урадити бизнис план, добијени подаци нису изненађујући, чак шта више, 1/3 испитаница се изјашњава да уме да направи/конструише бизнис план, што је задовољавајућа чињеница, с обзиром на стање.

16. Да ли има разлике по питању успешности између мушкарца предузетника и жене предузетнице?

Да	Не	Нисам сигурна
13	8	3

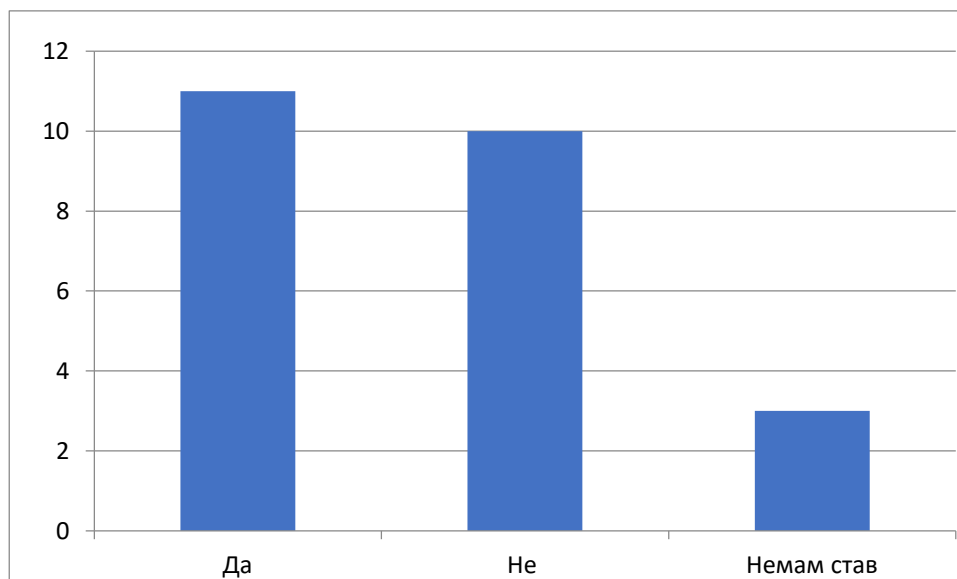

Обзиром да је више од половине учесница показало да разлике у успешности на основу пола постоје, јасно је да разликују родну равноправност/неравноправност у сфери предузетништва и могућностима пословања. Од укупно 24 испитанице, 13 се изјаснило са да, 8 са не, док је 3 испитанице заокружило као одговор нисам сигуран. Индикатор да родна једнакост утиче и на пословање, јасно је очитана у резултатима анкете, а да су учеснице у потпуности свесне реалне ситуације.

17. Да ли сматрате да је стечено образовање у средњој школи довољно за покретање сопственог пословања?

Да	Не	Немам став
11	10	3

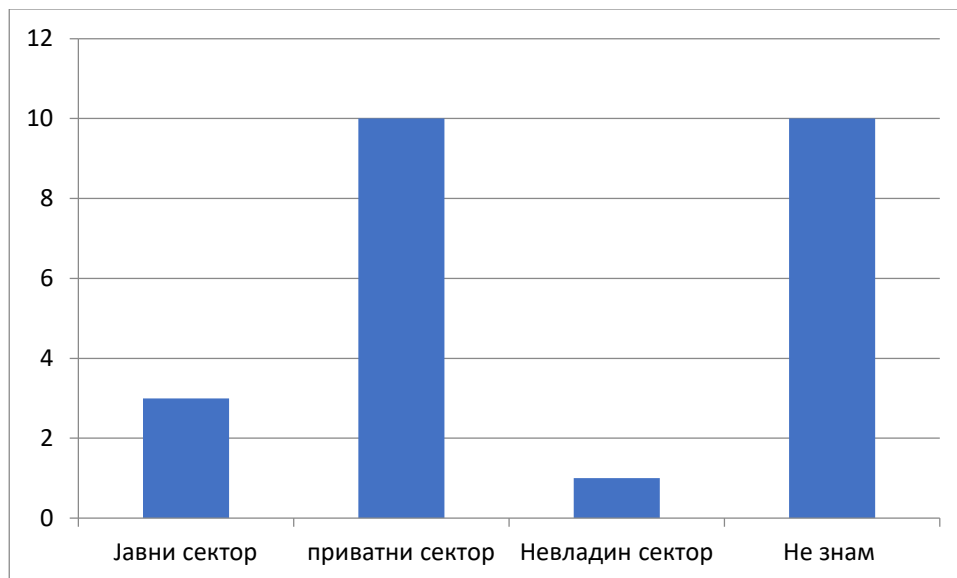

Без става је три испитанице, док је 11 испитаница става да је стечено образовање у средњој школи довољно док 10 испитаница сматра супротно. Можемо закључити да су ставови приближно једнаки, међутим, да је даља едукација поготову када говоримо о неформалном образовању неопходна.

18. Да ли себе видите као запослено лице у

А) Јавном сектору   Б) Приватном сектору   Г) Невладином сектору   Д) Не знам

Јавни сектор	Приватни сектор	Невладином сектору	Не знам
3	10	1	10

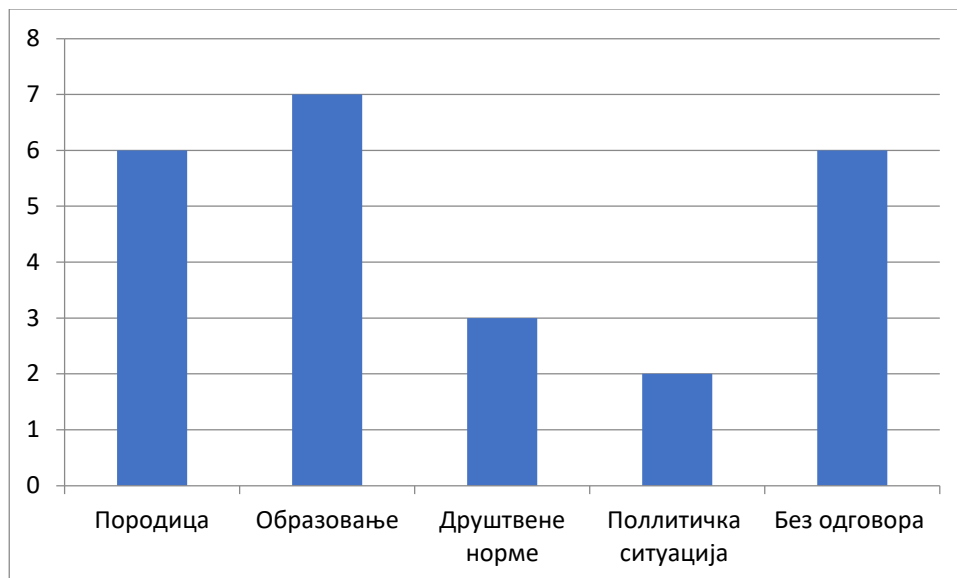

По десет испитаница се изјаснило да би радило у приватном сектору и дало одговор не знам. Само једна би радила у невладином, док три у јавном сектору. Овде можемо закључити да је смер интересовања велики за приватни сектор, а да је невладин сектор остављен на зачеље.

19. По Вашем миљењу како наведени фактори утичу на покретање сопственог пословања (оцените од 1 до 5, где је 1 најмање утиче, а 5 највише утиче)

- А) Породица и пријатељи
- Б) образовање
- В) Друштвене норме и ставови
- Г) Политичка ситуација у држави

Породица	Образовање	Друштвене норме	Политичка ситуација	Без одговора
6	7	3	2	6

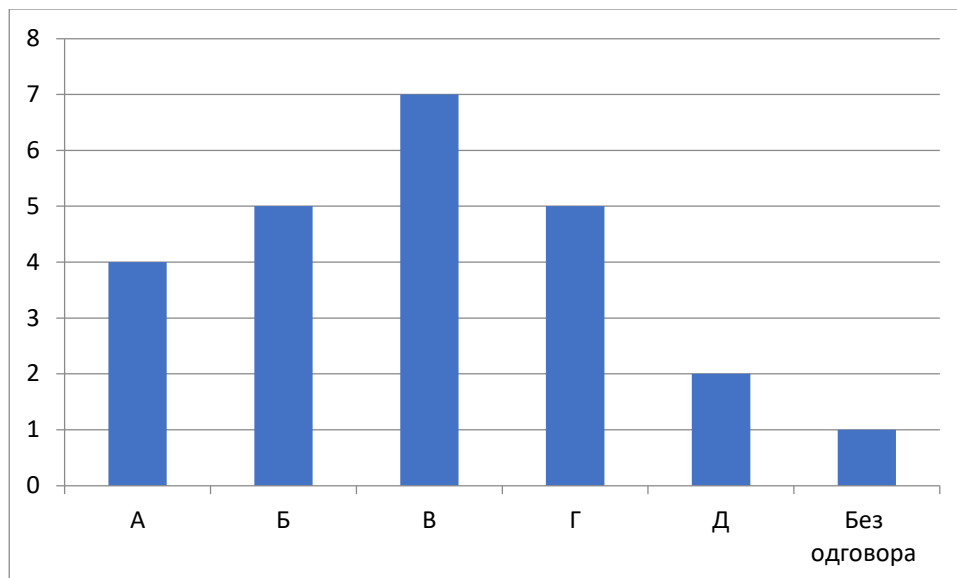

Као одговор на ово питање видимо да су образовање и породица прилично чести одговори а парира им без одговора. Друштвене норме су маркиране у три анкетна листића, док је политичка ситуација препозната само у два.

20. По Вашем мишљењу највећа препрека за покретање пословања у Републици Србији је

- А) Законска регулатива
- Б) Мањак перспективе
- В) Неинформисаност
- Г) Недостагак почетног капитала
- Д) Остало

А	Б	В	Г	Д	Без одговора
4	5	7	5	2	1

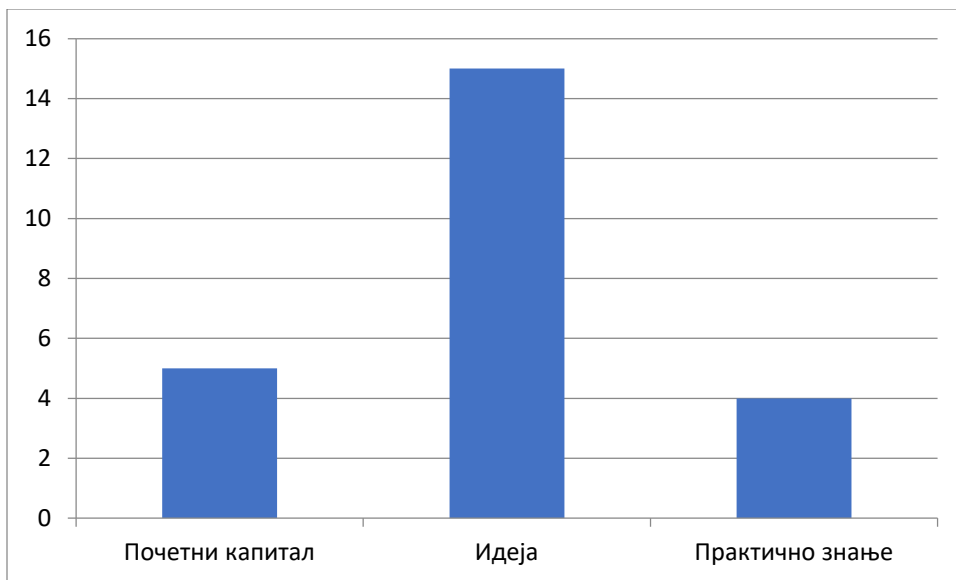

Као препреку за покретање самосталног пословања испитанице препознају више облика и то неинформисаност у 7 случајева, мањак перспективе и недостатак почетног капитала у по 5 случаја, у 4 случаја препознају законску регулативу, одтало у 2 случаја, док је без одговора био један анкетни листић.

21. Који од наведених фактора сматрате да је најбитнији за покретање пословања и самозапошљавање

- А) Почетни капитал
- Б) Идеја
- В) Практично знање

Почетни капитал	Идеја	Практично знање
5	15	4

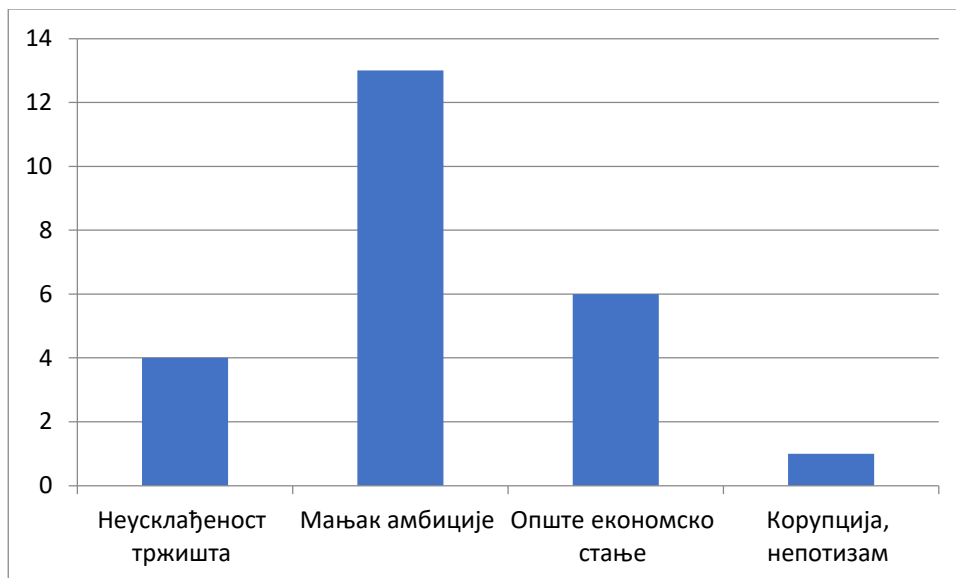

По мишљењу испитаница, најбитнији фактор за започињање самосталног пословања и самозапошљавање је идеја. Кроз разговор током радионице, испитанице су са предавачем разговарале о потенцијалним конкретним пословима којима би се бавиле као привредници, међутим, дошле су до закључка да је мањак идеја на нашем простору и у узрасној групи испитаника пресудан фактор за реализацију. Почетни капитал наводе као други (5 испитаница), док је практично знање маркирало 4 испитанице.

22. Шта је по Вашем мишљењу главни проблем незапослености младих

- А) Неусклађеност тржишта рада са формалним образовањем
- Б) Мањак амбиције
- В) Опште економско стање у држави
- Г) Корупције, непотизам

Неусклађеност тржишта	Мањак амбиције	Опште економско стање	Корупција, непотизам
4	13	6	1

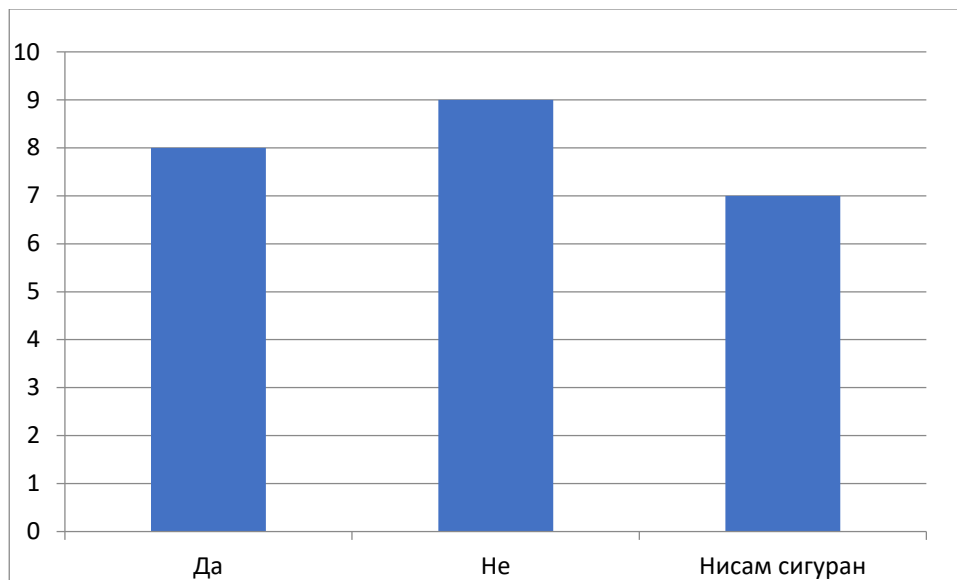

Као одговор на ово питање превенира мањак амбиције, а односи се на узрасну групу. Следи га опште економско стање, чиме је рефлектована социјално-економска ситуација испитаница. Неусклађеност тржишта рада са формалним образовањем такође препознато, док је корупција и непотизам рангирана на последње место и не представља, по мишљењу испитаница битан фактор.

23. Да ли је живот у мањој средини препрека при покретању приватног бизниса у Републици Србији?

- А) Да
- Б) Не
- В) Не знам

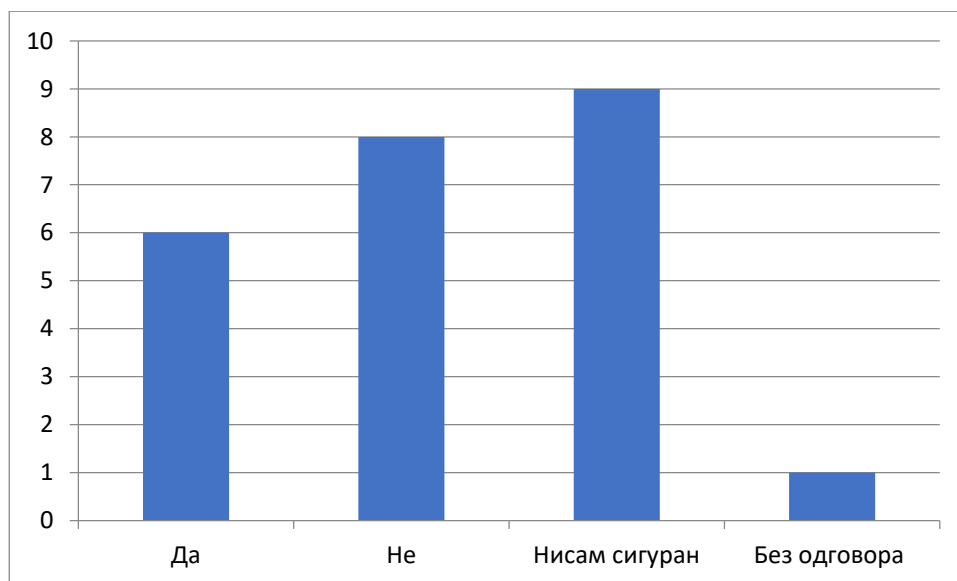
Да	Не	Нисам сигуран
8	9	7

24. Да ли сматрате да је тржиште рада усклађено са образовним систем у Републици Србији?

А) Да   Б) Не   В) Не знам

Да	Не	Нисам сигуран	Без одговора
6	8	9	1

Испитанице нису у највећем броју сигурне у усклађеност тржишта рада са образовним системом, а потом да није. Шест испитаница је одговорило да усклађеност постоји, а један анкетни листић је без одговора.

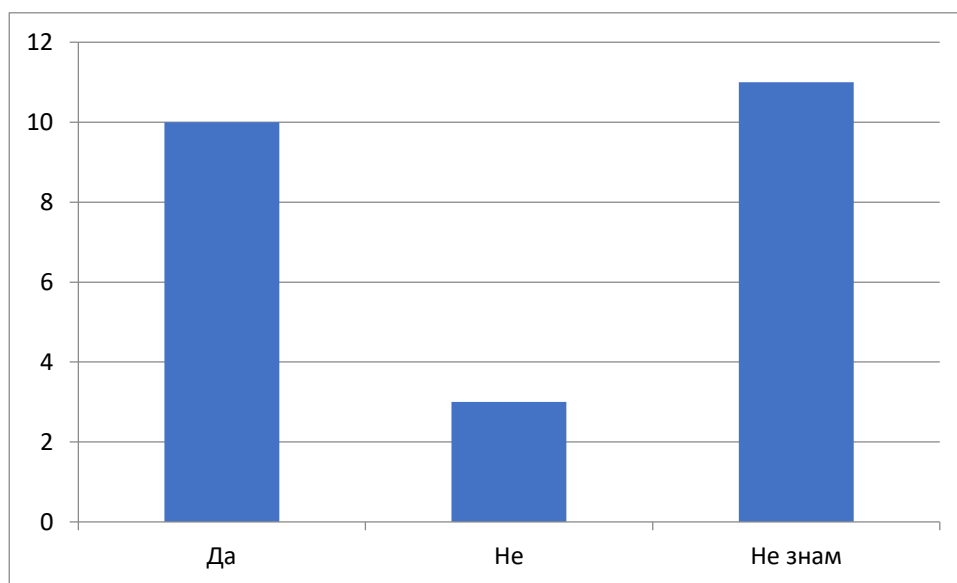
25. Да ли сматрате да би приступање Европској унији утицало на унапређење предузетништва у Републици Србији?

А) Да

Б) Не

В) Не знам

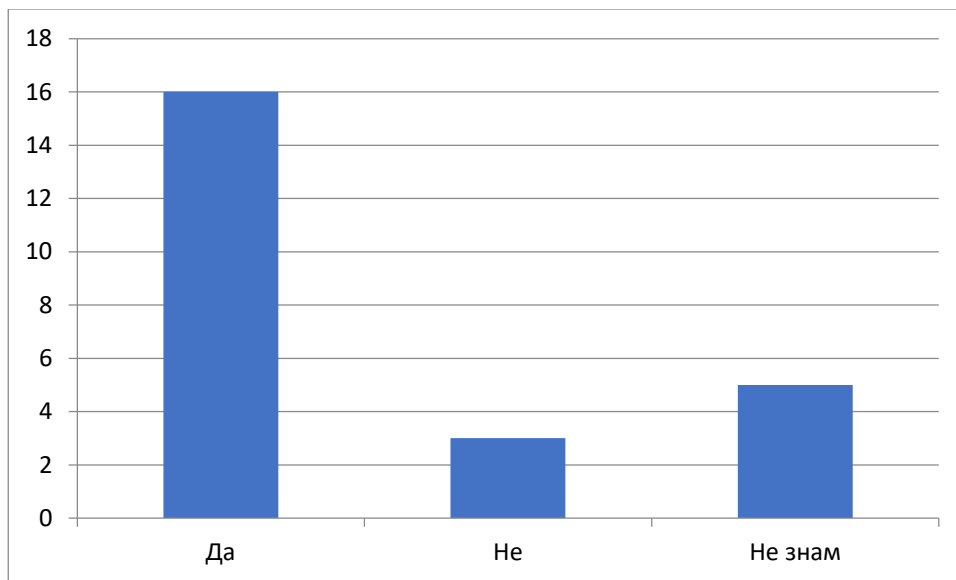
Да	Не	Не знам
10	3	11

26. Да ли сматрате да развој предузетништва може битно да утиче на повећање животног стандарда у РС

Да	Не	Не знам
16	3	5

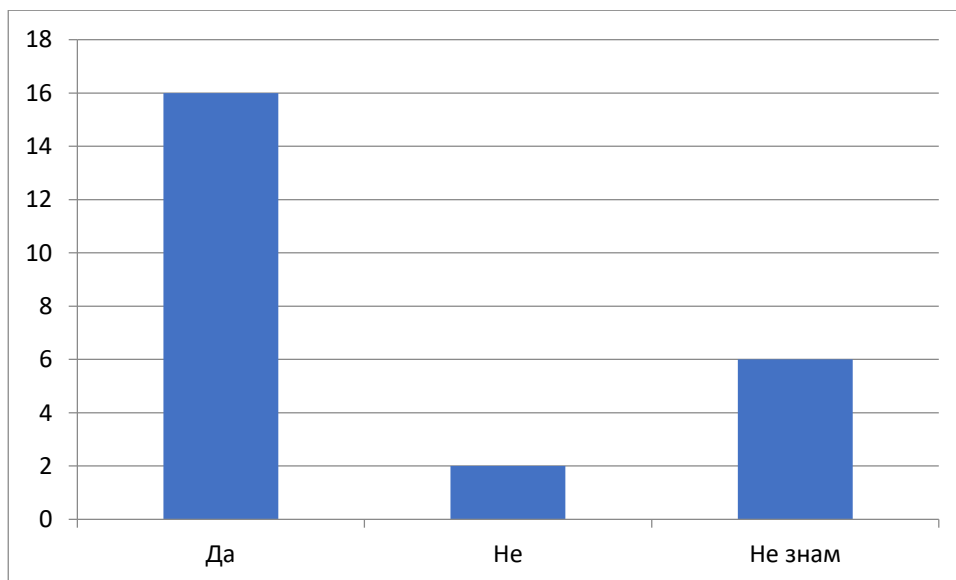

Како је и графиком приказано, чак 16 од 24 испитанице се изјашњава са да, што значи да препознају предузетништво као једног од значајних чинилаца повећавања животног стандарда у РС.

27. Да ли сматрате да је неформално обрзовање битно у циљу покретања приватног бизниса

Да	Не	Не знам
16	2	6

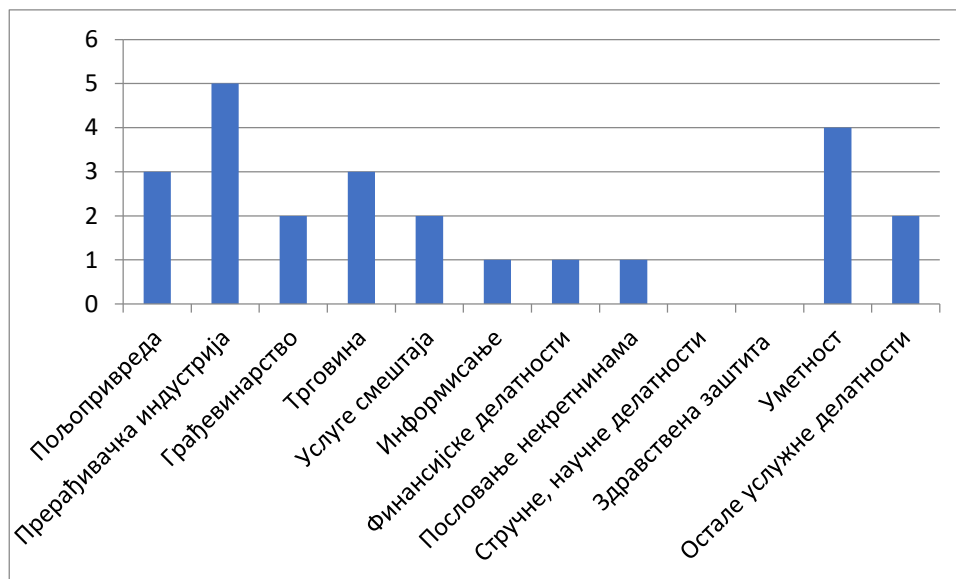

Једнако су препознале значај неформалног образовања и његов утицај на приватно пословање, преквалификације и самозапошљавање.

28. У ком сектору сматрате да је највећи потенцијал за развој сопственог пословања

- а) пољопривреда, шумарство и рибарство
- б) Прерађивачка индустрија
- в) Трговина на велико и мало
- г) услуге смештаја
- д) информисање и комуникације
- ђ) финансијске делатности и делатност осигурања
- е) пословање некретнимама
- ж) стручне, научне, иновационе и техничке делатности
- з) здравствена и социјална заштита
- и) уметност, забава и рекреација
- ј) остале услужне делатности

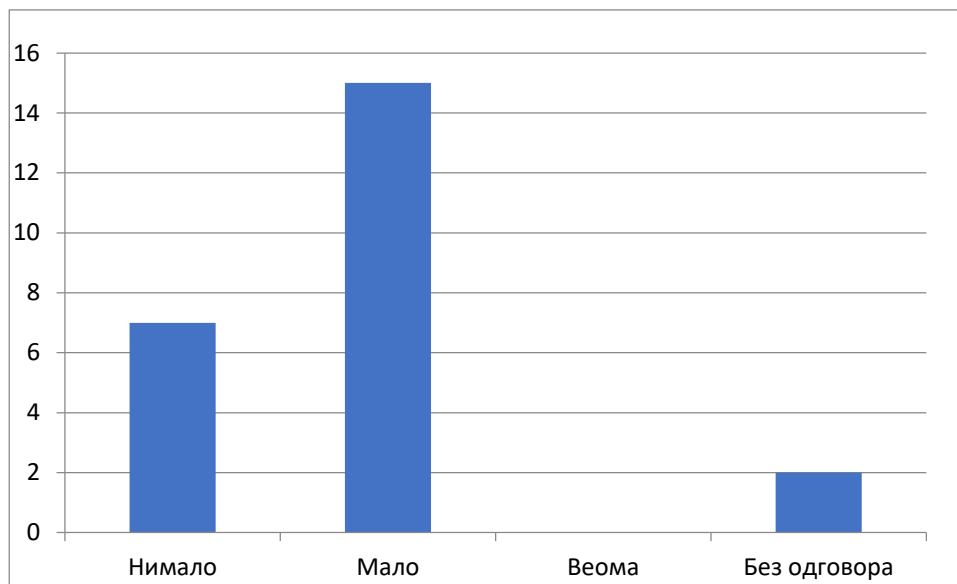
Пољопривреда	Прерађивачка индустрија	Грађевинарство	Трговина	Услуге смештаја	Информисање	Финансијске делатности	Пословање некретнимама	Стручне, научне делатности	Здравствена заштита	Уметност	Остале услужне делатности
3	5	2	3	2	1	1	1	0	0	4	2

Шароликост одговора показује да су испитанице заинтересоване за све секторе осим за стручне, научне делатности и здравствену заштиту, а од понуђених, највише се издваја прерађивачка индустрија и уметност.

29. У којој мери сматрате да држава стимулише покретање сопственог бизниса

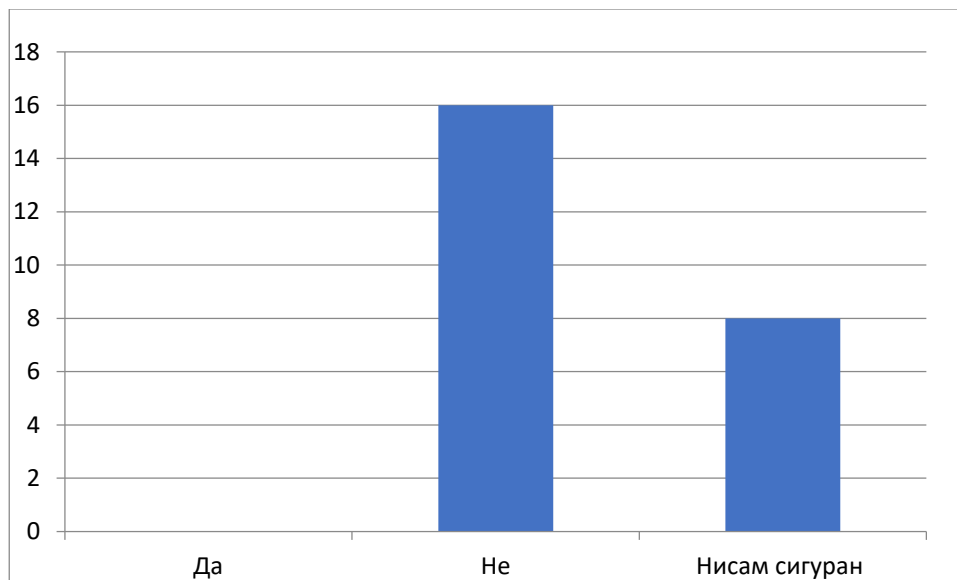
Нимало	Мало	Веома	Без одговора
7	15	0	2

Нити једна испитаница није препознала Веома као одговор, без одговора била су два анкетна листића, нимало је као одговор имало 7 испитаница, а највећи број одговора је био на понуђено Мало. С обзиром на не познавање мера које пружа Влада републике Србије и њене институције, одговори који су дати су очекивани. Треба радити на едукацији ове циљне групе по питању информисања о релевантним питањима везаним за тему.

30. Да ли сте упознате са републичким фондовима за развој предузетништва

Да	Не	Нисам сигуран
0	16	8

Разочаравајућ податак да ни једна испитаница није упозната са фондовима Р. Србије, категорично не, одговорило је 16 испитаница, док је у 8 случајева одговор био да није сигурна.

Закључак - предузетништво

Када говоримо о условима за развој предузетништва, активним мерама, омладинском предузетништву, условима за развој предузетништва, резултати показују да је неопходно да се изврши утицај и едукација младих по питању предузетништва. Неопходно је укључити све институције на локалном и регионалном нивоу, као и институције формалног и неформалног образовања, ОЦД и канцеларије за младе, у циљу њихове едукације по питању предузетништва. Предзнања су ниска, нису стечена током формалног образовања, те се ту види прилика за допуну.

Са друге стране, млади у Србији нису довољно заинтересовани за покретање сопственог посла. Разлози за овакво стање су бројни, а доминирају недостатак финансијских средстава и непознавање битних фактора у пословању. Такође, забрињава их економска ситуација у земљи, али им је такође, неопходно приуштити правовремене и тачне информације као и саветодавну подршку која им је преко потребна. Једна битна карика је и почетни капитал-упутити их институцијама које имају мере подршке за почетнике. Требало би да информисаност младих на тему предузетништва и развоја предузетничке свести има значајно место у формалном образовном систему, отклонити препреке за пословање и припремити младе за будућност.

ЗАКЉУЧАК НА ОСНОВУ АНАЛИЗЕ:

Верујемо да су радионице имале велики утицај на полазнице и да представљају важан допринос развоју локалне заједнице, подизању свести о родној равноправности, менталном и репродуктивном здрављу, као и предузетништву.

Формално, представници оба пола имају иста права, али да је и даље убудуће неопходно развијање политике једнаке могућности. Иако је ситуација боља у односу на претходни период, младе жене су у нашем друштву још увек у лошијем положају у односу на мушкарце.

Важно је наставити са унапређивањем знања и јачањем капацитета целокупног друштва, а посебно важним чини се информисање младих у адолесцентном узрасту. Иако је питање родне једнакости, менталног и репродуктивног здравља, па и предузетништва постало видљивије у друштву, ипак се примећује да су се полазнице и даље држале неких традиционалних ставова и стереотипа о родним улогама. То упућује на закључак да је потребно и даље радити на подизању свести циљне групе како би се укореењени ставови о родним улогама редуковали. С тим у вези, неопходно је да се учимо разумевању родних разлика и поштовању различитости али и уважавању једнаких могућности и права за све у свим старосним групама.

На жалост чињеница и резултат истраживања указује да је велики број анкетираних доживело неки вид насиља, да већина не зна којим институцијама да се обрати у случају насиља, проблема са репродуктивним здрављем или менталним здрављем, да полазнице нису претерано заинтересоване за покретање сопственог пословања, даље оснаживање у овим пољима се види као неопходност

Занимљиво је и то да целокупна анкетирана популација прожима кроз одговоре карактеристичан патријархални образац и разумевања родних улога.

Питања у вези са програмима оснаживања жена су показала да је неопходно да се унапреди и квалитет и квантитет таквих програма. Млади су се изјаснили да недостатак таквих програма увелико повећава шансе да се ситуација не поправи у том пољу, те да је неопходан већи број и боља информисаност младих о таквим програмима и где се спроводе.

Програми који се баве питањем родно заснованог насиља, менталног и репродуктивног здравља, поготово младих, као и предузетништву треба да буду доступни свим младим људима, без обзира на место становања, без обзира на религију, степен образовања, пол, род исл. можемо креирати родно једнако друштво.

РЕЧ ЗАХВАЛНОСТИ ПРЕДСЕДНИКА УДРУЖЕЊА

“Драге девојчице... Будуће јаке жене... Желим Вам много успеха у даљем раду. Од нас увек имате поштовање, подршку и захвалност.

Лига 33 је Ваше удружење и сигурна лука када год је то потребно.

ВЕЛИКО ХВАЛА!“

Мирослав Павловић,
Председник Удружења

